

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยได้เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 การบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- 2.2 พฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน : ตัวแปร ความหมาย และ การวัด
- 2.3 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

2.1 การบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

“การบริโภคอย่างยั่งยืน” (sustainable consumption) เป็นการบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เป็นการบริโภคอย่างมีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อความยั่งยืนของคนในยุคปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับ นงพัลล์ จันเจริญ และคณะ (2550 : 52) ที่กล่าวว่า การบริโภคอย่างยั่งยืน คือ การบริโภคที่ไม่ทำลายโอกาสและขีดความสามารถของคนรุ่นหลังที่จะได้บริโภคในระดับพอควรได้อย่างต่อเนื่องและตลอดไป หรือเป็นการเลือกที่จะบริโภคที่ใช้ทรัพยากรโลกให้น้อยลง และสร้างมลพิษให้กับสิ่งแวดล้อมให้น้อยลง เพราะผลิตภัณฑ์ทุกอย่างที่เราใช้ในชีวิตรประจำวันของเรา นี้ ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่มากก็น้อย

พงษ์วิภา หล่อสมบูรณ์ และคณะ (2549 : ก3-5) ได้เสนอแนวคิดของการพัฒนาไปสู่แนวทางการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนของประเทศไทย โดยควรมุ่งเน้นการขับเคลื่อนใน 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่

1) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้บริโภค

ภาครัฐต้องทำให้ประชาชนคนไทยเกิดความตระหนักและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมพร้อมนำเอาปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมาประกอบในการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสามารถดำเนินการผ่าน กลยุทธ์ดังต่อไปนี้

1.1) การพัฒนาส่งเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืน เช่น การเร่งรัดการผลิตและกระจายสินค้าสีเขียวแก่ผู้บริโภค การเร่งวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การสร้างเครือข่าย และการขยายฐานผู้บริโภคสีเขียว การพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานของสินค้าและบริการสีเขียวและสิทธิผู้บริโภค การส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถขององค์กรที่มีหน้าที่ดูแลสิทธิผู้บริโภค และองค์กรที่ส่งเสริมการผลิต การอนุญาต การกำกับควบคุม และการตรวจรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

1.2) การสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค โดยให้การศึกษาและสร้างสังคมฐานความรู้ (knowledge-based) และเร่งรัดให้มีจิตสำนึกในการบริโภคอย่างยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และองค์ความรู้ ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรในระบบการศึกษาภาคบังคับ และหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการการบริโภคอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่นการให้ความรู้ในระเบียบ ข้อกฎหมาย และสิทธิของผู้บริโภค การสร้างกลไกแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ความรู้เท่ากันและสามารถตัดสินใจซื้อหาสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริงได้ด้วยตนเอง การสร้างแนวปฏิบัติ สร้างนิสัยและปลูกจิตสำนึก เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตประจำวัน

1.3) การพัฒนาระบบและกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน เพื่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริโภคที่มีความเฉพาะเจาะจง เป็นรูปธรรม และสามารถปฏิบัติได้ การ

ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ด้านสินค้า ผลิตภัณฑ์ และบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารผ่านสื่อช่องทางต่างๆ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ ข้อมูลและเกณฑ์ในการจัดซื้อแก่ผู้บริโภคในทุกระดับ โดยระบุปัจจัยที่จำเป็นเพื่อการบริโภค รวมถึงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของวิถีการบริโภคอย่างยั่งยืน และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การกำกับ ควบคุม ตรวจสอบ และลงโทษสื่อสารมวลชนที่มีการโฆษณาชวนเชื่อและมอมเมาอย่างเข้มงวดมากขึ้น รวมถึงสร้างมาตรการจูงใจด้านภาษีและค่าโฆษณาแก่ผู้ประกอบการสีเขียวในสื่อของรัฐ

1.4) การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรและเครือข่ายประชาชนและเยาวชนเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและเฝ้าระวังของหน่วยงานรัฐเอกชนและชุมชนทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายดำเนินการด้านการบริโภคอย่างยั่งยืน ตลอดจนให้การสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมชาติ

2) การปรับโครงสร้างการผลิต

ต้องมีการปรับโครงสร้างการผลิต โดยมุ่งดำเนินกลยุทธ์ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการผลิตอย่างยั่งยืน และนโยบายเพื่อส่งเสริมการผลิตอย่างยั่งยืน โดยปรับกระบวนการผลิตเพื่อตอบสนองปริมาณความต้องการ (demand) และการแข่งขัน ไปสู่การนำทุนทรัพยากรที่มีอยู่มาเป็นตัวตั้งพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย มุ่งพัฒนาเทคโนโลยีผ่านมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ ด้านการเงิน การคลังและภาษี และการตลาดแบบองค์รวม โดยไม่มุ่งเน้นเฉพาะระบบทุนนิยมเพียงอย่างเดียว ร่วมกับการสร้างกลไกความร่วมมือแบบเครือข่ายระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ นอกจากนี้ ควรมุ่งสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศเพื่อให้เกิดกลไกการถ่ายโอนเทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนข่าวสาร และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน รวมถึงมีระบบการตรวจติดตามผลการตอบสนองต่อนโยบายและการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทุกด้านเพื่อการติดตามความก้าวหน้าและการสนับสนุนช่วยเหลือร่วมด้วย

2.2) การดำเนินการตามแผนแม่บทว่าด้วยการผลิตที่สะอาด ให้ครอบคลุมภาคการผลิตทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม ภาคธุรกิจบริการ ภาคการเงินการธนาคาร และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นภาคการผลิตและการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของภาคประชาชน โดยมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของแต่ละภาคส่วนให้เหมาะสมกับฐานทรัพยากรของชุมชนและท้องถิ่น และคำนึงถึงสภาพทางนิเวศเศรษฐกิจและเศรษฐกิจสังคม (eco-efficiency & economic-society) ให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและลดมลพิษจากกระบวนการผลิต โดยภาครัฐต้องสนับสนุนให้ภาคการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง มีการใช้เทคโนโลยีสะอาดและส่งเสริมการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งเพื่อการส่งออกและตอบสนองความต้องการภายในประเทศ ซึ่งจะเอื้อให้ผู้บริโภคไทยมีทางเลือกซื้อสินค้าและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3) การยกระดับประสิทธิภาพของภาคการผลิต โดยมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนภาคการผลิตและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการฝึกอบรม การพัฒนาฐานข้อมูลและการเผยแพร่องค์ความรู้ให้ภาคการบริการมีการใช้วัตถุดิบและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยกระดับทั้งสายโซ่อุปทานของภาคการผลิตและภาคการบริการตามแนวทางการป้องกันมลพิษและประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ เพื่อ

ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมบริการต่างๆ มุ่งกระตุ้นให้ภาคการผลิตเกิดความร่วมมือกับสถาบันวิจัยและพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี หน่วยงานกำกับดูแล ด้านการผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออกสินค้าและบริการของภาครัฐ ในการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะด้านของกลุ่มอุตสาหกรรมของตนทั้งในเชิงกระบวนการหรือเชิงพื้นที่ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อทดแทนการนำเข้าเทคโนโลยีและเป็นฐานการผลิตของต่างประเทศ เช่น การวิจัยและพัฒนาเครื่องมือเพื่อการผลิตอย่างยั่งยืนโดยภูมิปัญญาไทย

3) การกระตุ้นตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

โดยที่ภาครัฐเป็นผู้บริโภครายใหญ่ที่สุดของประเทศ จึงควรมีบทบาทในการสร้างอุปสงค์สินค้าสีเขียว (green demand) เพื่อกระตุ้นให้กลไกด้านการตลาดขับเคลื่อนผ่านอำนาจในการจัดซื้อผลิตภัณฑ์ โดยการปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบที่ให้หน่วยงานภาครัฐสามารถจัดซื้อสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจต่อธุรกิจในการผลิตสินค้าสีเขียวมากขึ้น ตลอดจนนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ เช่น การให้สิทธิประโยชน์ต่างๆ ผ่านกลไกภาษี เป็นต้น โดยควรมุ่งดำเนินกลยุทธ์ในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1) การสร้างกลไกส่งเสริมการตลาด โดยการขยายตลาดผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมผ่านการซื้อของหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นผู้บริโภครายใหญ่ที่สุดของประเทศ เพื่อให้เกิดความต้องการสินค้าที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนร่วมมือกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในการจำหน่ายสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในสถานที่สาธารณะ

3.2) การพัฒนากลไกและรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมผ่านสินค้าและบริการเพื่อการบริโภคให้มีความหลากหลาย ตลอดจนสร้างโอกาสในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการพัฒนาเครือข่ายการจัดซื้อจัดจ้างสีเขียวของประเทศไทย เพื่อให้ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้า และบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

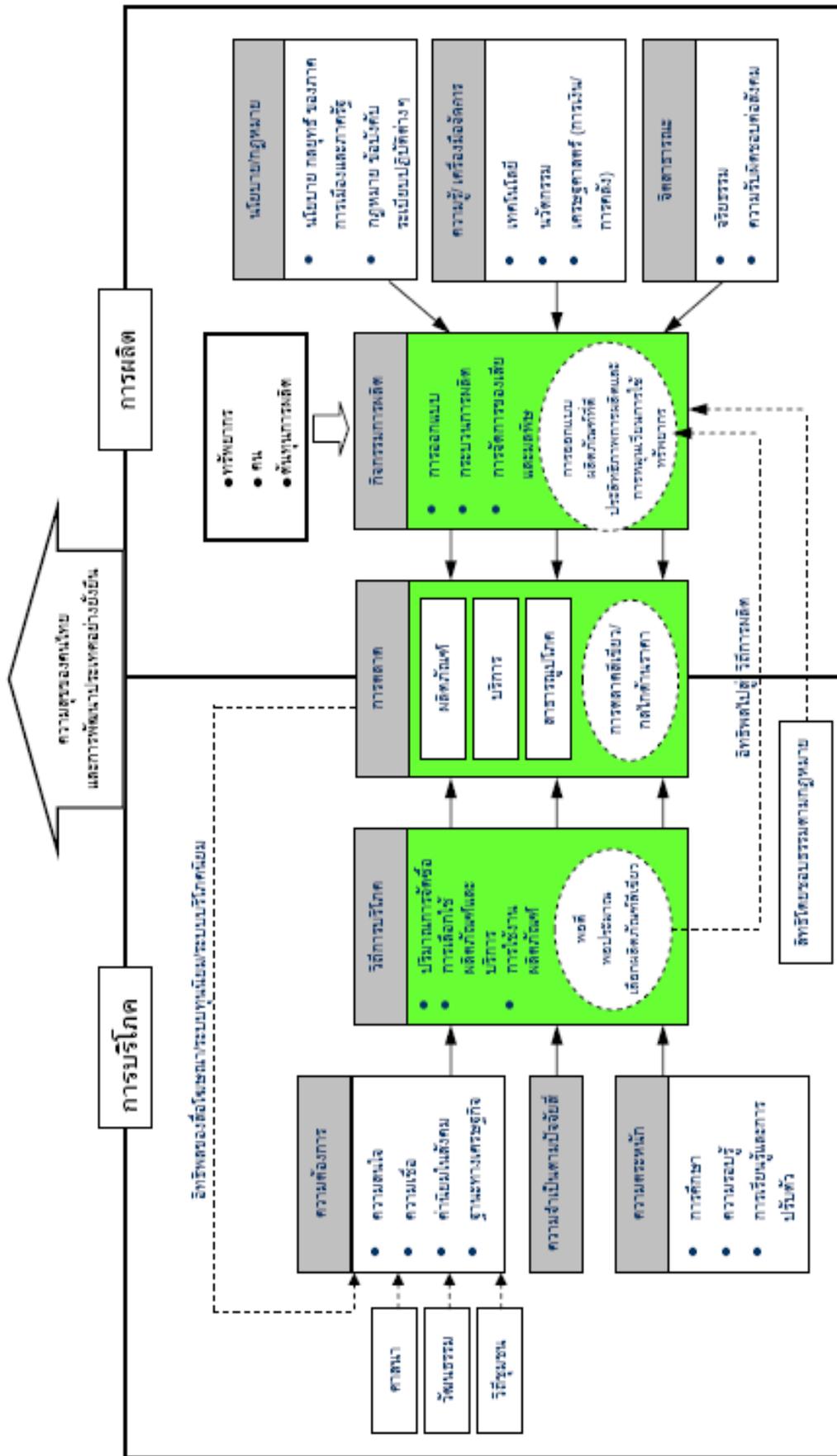
สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2550 : 6-8) ที่ได้เสนอกรอบแนวคิดการบริโภคที่ยั่งยืนว่าควรมีหลักการ 3 ประการ คือ

1) การปรับพฤติกรรมผู้บริโภคให้เป็นการบริโภคอย่างพอดี พอประมาณ

การปรับเปลี่ยนวิถีการบริโภค ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขของความพอดี และความพอประมาณตามความต้องการพื้นฐานและนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นเป้าประสงค์หลักประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการบริโภคอย่างยั่งยืนในบริบทไทย ซึ่งต้องมีกลไกขับเคลื่อน 5 ประการ คือ

1.1) การสร้างค่านิยมในการบริโภคภายใต้เงื่อนไขของความพอดีพอประมาณ โดยใช้กลไกทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชุมชน ตลอดจนการสร้างทางเลือกของรูปแบบในการบริโภคที่ต่างจากกระแสบริโภคนิยม โดยชี้ให้เห็นประโยชน์จากความสมดุล และความสุขในการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้ และการแบ่งปันให้กับสังคมรอบข้าง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนและประเทศชาติ

1.2) การสร้างความรู้ ความตระหนัก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค โดยให้การศึกษา และสร้างสังคมฐานความรู้ (knowledge-based) และเร่งรัดให้มีจิตสำนึกในการบริโภคอย่างยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และองค์ความรู้ ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรในระบบการศึกษาภาคบังคับ และหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการการบริโภคอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น การให้ความรู้ในระเบียบ ข้อกฎหมาย และสิทธิของผู้บริโภค เพื่อทำให้คนไทยเกิดความตระหนักและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และนำเอาปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมาประกอบในการตัดสินใจซื้อ

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการบริการที่ยั่งยืนในบริษัทไทย

1.3) การพัฒนากลไกส่งเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืน โดยการเร่งวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานของสินค้าและบริการสีเขียวและสิทธิผู้บริโภค การส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถขององค์กรที่มีหน้าที่ดูแลสิทธิผู้บริโภคและองค์กรที่ส่งเสริมการผลิต การอนุญาต การกำกับควบคุม และการตรวจรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

1.4) การพัฒนาระบบและกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ด้านสินค้า ผลิตภัณฑ์ และบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของวิถีการบริโภคอย่างยั่งยืน การกำกับควบคุม ตรวจสอบ และลงโทษสื่อสารมวลชนที่มีการโฆษณาชวนเชื่อและมอมเมาอย่างเข้มงวดมากขึ้น รวมถึงสร้างมาตรการจูงใจเพื่อเพิ่มสื่อที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้มากขึ้น

1.5) การสร้างความเข้มแข็งของผู้บริโภคผ่านเครือข่ายกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรและเครือข่ายประชาชนและเยาวชนเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน การขยายฐานผู้บริโภคสีเขียว และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและเฝ้าระวังของหน่วยงานรัฐ เอกชนและชุมชนทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น

2) การส่งเสริมให้เกิดการตลาดที่รับผิดชอบต่อสังคม

การส่งเสริมให้เกิดการตลาดที่รับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตลอดทั้งวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์และบริการนั้นๆ จึงนับเป็นส่วนสำคัญที่สามารถปรับเปลี่ยนวิถีการบริโภคตามกระแสบริโภคนิยมไปสู่ความยั่งยืนได้ผ่านทาง

2.1) การสร้างกลไกส่งเสริมการตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการเร่งรัดการผลิตและกระจายสินค้าสีเขียวแก่ผู้บริโภค ขยายตลาดผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมผ่านการซื้อของหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นผู้บริโภครายใหญ่ที่สุดของประเทศ เพื่อให้เกิดความต้องการสินค้าที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนร่วมมือกับภาคเอกชนเกี่ยวข้องกับการจำหน่ายสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามสถานประกอบการต่างๆ

2.2) การพัฒนากลไกและรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมผ่านสินค้าและบริการ เพื่อการบริโภคให้มีความหลากหลาย ตลอดจนสร้างโอกาสในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการสร้างเครือข่ายและขยายฐานผู้บริโภคสีเขียว การพัฒนาฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารผ่านสื่อช่องทางต่างๆ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเกณฑ์ในการจัดซื้อแก่ผู้บริโภคในทุกๆระดับ

2.3) การส่งเสริมให้มีการนำแนวคิดการตลาดเพื่อสังคมมาใช้ โดยการเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์ของภาคธุรกิจเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้บริโภคให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของการบริโภคกับผลกระทบที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้บริโภคเกิดจิตสำนึกสาธารณะ ปรับเปลี่ยนค่านิยม และพฤติกรรมกรบริโภคผ่านระบบการให้ข้อมูลข่าวสารที่เชื่อถือได้และเข้าถึงได้ง่าย

2.4) การสร้างธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจ ดำเนินธุรกิจอย่างมีธรรมาภิบาล มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค สิ่งแวดล้อมและสังคม และเห็นความสำคัญของการ

ส่งเสริมพัฒนาในด้านต่างๆ ผ่านระบบการศึกษา หลักสูตรฝึกอบรม และการจัดการองค์ความรู้ ตลอดจนจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับในการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการและเผยแพร่ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างองค์กรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

3) การส่งเสริมการผลิตให้มีประสิทธิภาพและเกิดการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่

ภาคการผลิตและบริการ ต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพและการหมุนเวียนทรัพยากรและพลังงาน โดยนำเครื่องมือและองค์ความรู้ใหม่ๆ เข้ามาใช้เพื่อการปรับย้ายฐานและกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมสู่ฐานการผลิตและบริการที่ยั่งยืน เนื่องจากการคิดค้นพัฒนาและวิจัยเทคโนโลยีในการผลิต ทำให้ได้นวัตกรรมทั้งที่เป็นอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ และองค์ความรู้ใหม่เพื่อการช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดค่าบำบัดของเสีย ลดการใช้ทรัพยากร และได้ผลิตภัณฑ์และบริการที่สะอาด สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับธุรกิจคู่แข่งและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันให้กับประเทศ นอกจากนี้ ยังช่วยลดอันตรายและความเสี่ยงของพนักงาน ชุมชน ผู้บริโภค ทั้งนี้ ภาครัฐต้องส่งเสริมให้ผู้ผลิตผลิตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ อย่างเข้มงวด และกำหนดนโยบายส่งเสริมการผลิตโดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ และสร้างแรงจูงใจให้นำเครื่องมือการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในภาคความสมัครใจมาใช้เพื่อลดต้นทุนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ มีจริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกระบวนการผลิต การออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การบริโภคอย่างยั่งยืนในบริบทไทย คือ “การบริโภคอย่างพอดีพอประมาณ ตามความจำเป็นพื้นฐานและนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยคำนึงถึงความสามารถที่รองรับได้ของระบบนิเวศ ซึ่งก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสุขในการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีการแบ่งปันให้กับสังคมรอบข้าง และการรักษาฐานทรัพยากรให้สามารถใช้ในกิจกรรมการผลิตและบริการอย่างต่อเนื่องไปถึงคนรุ่นอนาคต”

2.2 พฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน : ตัวแปร ความหมาย และการวัด

“พฤติกรรม” หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดและความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2536 : 583-584) ส่วนในพจนานุกรมลองแมน (Goldenson. 1984 : 90) ได้ให้คำจำกัดความ “พฤติกรรม” ว่า หมายถึง การกระทำ หรือการตอบสนองการกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ ในการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นภายในหรือภายนอกรวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่เป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย สังเกตเห็นได้ หรือเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญแล้วหรือเป็นไปอย่างไม่รู้สึกรู้ตัว นอกจากนี้งานวิจัยของ วรรณิ วรรณชาติ (2541 : 4) สรุปรวมความหมายพฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำหรือปฏิริยาทุกชนิดของบุคคลทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ ซึ่งแบ่งเป็นพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก สำหรับพฤติกรรมภายใน หมายถึง การกระทำหรือปฏิริยาที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล รวมทั้งความคิด ความรู้สึก ทศนคติ ความเชื่อและค่านิยม ส่วนพฤติกรรมภายนอก หมายถึง การกระทำหรือปฏิริยาที่แสดงออกให้ผู้อื่นเห็นได้ ทั้งด้วยการพูด การกระทำ กิริยาท่าทางของบุคคล และงานวิจัยของ Bloom (1975) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมว่าเป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ อาจจะเป็นสิ่งที่สังเกตได้หรือไม่ได้และพฤติกรรมดังกล่าว แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก พฤติกรรมด้านความรู้ (cognitive) พฤติกรรมด้านนี้มีขั้นของความสามารถทางด้านความรู้ การให้ความคิด และพัฒนาการทางด้าน

และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนของคนในยุคปัจจุบันและอนาคต และเนื่องจากการบริโภคอย่างยั่งยืนนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางตรงคือ ทำให้เกิดความสะอาดจากปริมาณขยะที่ลดลง ลดพลังงานในการจัดเก็บและการกำจัดแล้ว ยังช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางอ้อมคือ ลดการทำลายทรัพยากรและการใช้งานพลังงานในการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น ตลอดจนเป็นการช่วยปกป้องสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น อากาศ แหล่งน้ำ และดินไม่ให้เสื่อมโทรมลงจากความสกปรกและเป็นพิษของขยะ พฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกเพศทุกวัยในสังคม เพราะทุกคนจะต้องมีการบริโภคในการดำเนินชีวิตประจำวันไม่มากก็น้อย ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2550 : 6-8) จึงได้เสนอกรอบแนวคิดการบริโภคที่ยั่งยืนว่า ควรมีหลักการ 3 ประการ คือ 1) การปรับพฤติกรรมการบริโภคให้เป็นการบริโภคอย่างพอดี พอประมาณ โดยเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีการบริโภค ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขของความพอดี และความพอประมาณตามความต้องการพื้นฐานและนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยการสร้างค่านิยมในการบริโภคภายใต้เงื่อนไขของความพอดีพอประมาณ โดยใช้กลไกทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชุมชน การสร้างความรู้ ความตระหนัก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค โดยให้การศึกษาและสร้างสังคมฐานความรู้ (knowledge-based) และเร่งรัดให้มีจิตสำนึกในการบริโภคอย่างยั่งยืน การพัฒนาโครงสร้างเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืน โดยการเร่งวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานของสินค้าและบริการสีเขียวและสิทธิผู้บริโภค การพัฒนาระบบและกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน การสร้างความเข้มแข็งของผู้บริโภคผ่านเครือข่ายกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น 2) การส่งเสริมให้เกิดการตลาดที่รับผิดชอบต่อสังคม การส่งเสริมให้เกิดการตลาดที่รับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตลอดทั้งวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์และบริการนั้นๆ จึงนับเป็นส่วนสำคัญที่สามารถปรับเปลี่ยนวิถีการบริโภคตามกระแสบริโภคนิยมไปสู่ความยั่งยืนได้ผ่านการสร้างกลไกส่งเสริมการตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเทคโนโลยีและรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมผ่านสินค้าและบริการ การส่งเสริมให้มีการนำแนวคิดการตลาดเพื่อสังคมมาใช้ การสร้างธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น และ 3) การส่งเสริมการผลิตให้มีประสิทธิภาพและเกิดการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและการหมุนเวียนทรัพยากรและพลังงาน โดยนำเครื่องมือและองค์ความรู้ใหม่ๆ เข้ามาใช้เพื่อการปรับย้ายฐานและกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมสู่ฐานการผลิตและบริโภคแบบยั่งยืน เนื่องจากการคิดค้นพัฒนาและวิจัยเทคโนโลยีในการผลิต ทำให้ได้นวัตกรรมทั้งที่เป็นอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ และองค์ความรู้ใหม่เพื่อการช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดค่าบำบัดของเสีย ลดการใช้ทรัพยากร และได้ผลิตภัณฑ์และบริการที่สะอาด สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับธุรกิจคู่แข่งและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันให้กับประเทศ ทั้งนี้ ภาครัฐต้องส่งเสริมให้ผู้ผลิตผลิตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ อย่างเข้มงวด และกำหนดนโยบายส่งเสริมการผลิตโดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ และสร้างแรงจูงใจให้นำเครื่องมือการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในภาคความสมัครใจมาใช้เพื่อลดต้นทุนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ มีจริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกระบวนการผลิต การออกแบบ และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน อย่างเช่นงานวิจัยของ ญัฐพล อัสสระรัตน์ และพัฒน์ศรี ศรีศุภาโอสสาร (2551 : 145-156) ที่ศึกษาการวัดพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อ

สิ่งแวดล้อม การวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคชาวไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 342 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) ผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือวัดพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้บริโภคชาวไทยจะประกอบด้วย 36 ข้อคำถาม ซึ่งสามารถจัดแยกได้เป็น 9 กลุ่มพฤติกรรม คือ การมีส่วนร่วมทางสังคม การประหยัดไฟฟ้า การเลือกสินค้า การเผยแพร่ข่าวสารให้คนรอบข้าง การรับรู้ข่าวสารจากคนรอบข้าง การต่อต้านสินค้าที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้สินค้ารีไซเคิล การลดการใช้พลังงาน และถุงผ้าและสภาวะโลกร้อน นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้จัด 9 กลุ่มพฤติกรรมดังกล่าวได้เป็น 2 ลักษณะพฤติกรรมใหญ่ๆ คือ พฤติกรรมทางด้านการเรียนรู้และเผยแพร่ข่าวสาร (ประกอบด้วยกลุ่มพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางสังคม การเผยแพร่ข่าวสารให้คนรอบข้าง และการรับรู้ข่าวสารจากคนรอบข้าง) และพฤติกรรมทางด้านพฤติกรรมกรบริโภค (ประกอบด้วยกลุ่มพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้า การเลือกสินค้า การต่อต้านสินค้าที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้สินค้ารีไซเคิล การลดการใช้พลังงาน และถุงผ้าและสภาวะโลกร้อน)

งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมพ์ (2551 : 6) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาปริญญาตรี โดยพฤติกรรมกรบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 1) พฤติกรรมกรใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า หมายถึง การใช้สิ่งต่างๆ อย่างก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยการใช้ซ้ำหลายๆ ครั้ง (reuse) การซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย (repair) การคัดแยกขยะที่สามารถนำไปแปรรูปต่อได้ (recycle) และ 2) พฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ การใช้สิ่งของต่างๆ เท่าที่จำเป็น และไม่สร้างให้เกิดขยะเพิ่มมากขึ้น โดยการใช้สิ่งของอื่นๆ ทดแทน เพื่อลดการเกิดขยะ (reduce) การปฏิเสธที่จะใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย หรือเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม (reject)

งานวิจัยของ Linn, et. al. (1994) ศึกษาทดลอง โดยวัดพฤติกรรมกรลดปริมาณขยะเป็น 3 ตัวแปรคือ 1) ปริมาณการซื้อสินค้าในบรรจุภัณฑ์ที่สามารถแปรรูปได้ 2) ปริมาณการซื้อสินค้าที่บรรจุภัณฑ์เหลือทิ้งน้อยที่สุดและ 3) ปริมาณการซื้อสินค้าที่ปลอดภัยต่อโลก จากร้านค้าที่ติดป้ายว่าขายสินค้าที่รักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งตรงกับแนวทาง 5R ข้างต้นคือ Recycle, Reduce และ Reject งานวิจัยของ Young (1986) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรแปรรูปวัสดุเหลือใช้ภายในบ้าน โดยวัดพฤติกรรมเป็น 2 ตัวแปรคือ ปริมาณการแยกวัสดุเพื่อนำไปแปรสภาพ และ ปริมาณการนำสิ่งของต่างๆ มาใช้ซ้ำ หรือเป็นการ Recycle และ Reuse ส่วนงานวิจัยของ Reich & Robertson (1979) ได้ทำการทดลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมกรไม่ทิ้งขยะ โดยวัดจากจำนวนใบปลิวที่ถูกทิ้งในถังที่จัดไว้บริเวณสถานที่ที่ทำการทดลองซึ่งตรงกับ Reduce และงานวิจัยของสุลลีย์ อารงสกุลศิริ (2537) ศึกษาพฤติกรรมกรกำจัดมูลฝอยอย่างถูกต้อง โดยวัดจาก พฤติกรรมกรรักษาความสะอาด คือการเก็บรวบรวมไปทิ้งลงในถังรองรับ และ พฤติกรรมกรแยกประเภทขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ ตรงกับ Recycle

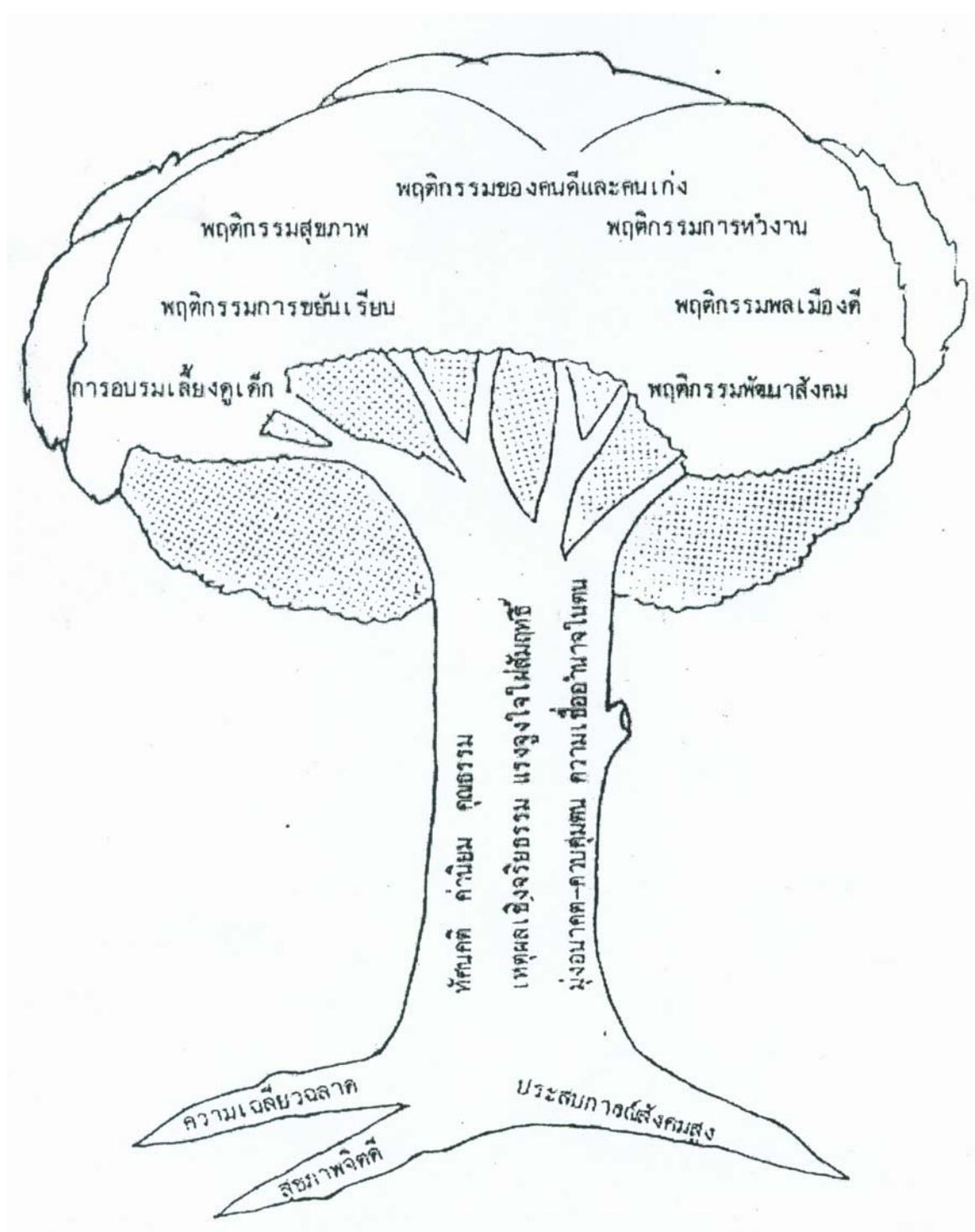
นอกจากนี้งานวิจัยของ ดุษฎี โยเหลา และประทีป จินฉี (2537 : 21) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรอนุรักษ์น้ำของกลุ่มครูประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,148 คน โดยสรุปความหมายของพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำ คือ การกระทำของบุคคลทั้งที่กระทำด้วยตัวเองและแนะนำชักชวนผู้อื่น เพื่อดูแลรักษา ปรับปรุงแก้ไข และป้องกันมิให้เกิดการขาดแคลนน้ำ และเกิดมลภาวะเกี่ยวกับน้ำ การวิจัยนี้ศึกษาพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำ 3 พฤติกรรม คือ 1) พฤติกรรมกรประหยัดน้ำ เช่น ใช้น้ำที่เหลือจากล้างจานไปรดต้นไม้ หรือเมื่อมีท่อหรืออุปกรณ์เกี่ยวกับน้ำชำรุดรีบซ่อม เป็นต้น 2) พฤติกรรมกรไม่ทำให้เกิดมลพิษใน

น้ำ เช่น ไม้ทิ้งขยะมูลฝอยหรือสิ่งสกปรกในแม่น้ำลำคลอง หรือทำให้น้ำสกปรกให้สะอาดพอสมควรก่อนระบายลงสู่ท่อระบายน้ำ หรือตัดเตือนผู้ที่ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ เป็นต้น และ 3) พฤติกรรมการขุดลอกท่อระบายน้ำ เป็นการถามผู้ตอบว่า เคยช่วยหรือบริจาคเงินเพื่อขุดลอกท่อระบายน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง หรือไม่ (ดุขฐฎ โยเหลา และประทีป จินฉฐฐ. 2537 : 21)

สำหรับในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ 1) พฤติกรรมทางด้านการเรียนรู้และเผยแพร่ข่าวสาร หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของสังคม การเผยแพร่ข่าวสารทางสิ่งแวดล้อมให้กับคนรอบข้าง รวมถึงการรับรู้ข่าวสารทางสิ่งแวดล้อมจากคนรอบข้าง และ 2) พฤติกรรมทางด้านพฤติกรรมการบริโภค หมายถึง การใช้สิ่งของต่างๆ เท่าที่จำเป็น และไม่สร้างให้เกิดขยะเพิ่มมากขึ้น โดยการใช้สิ่งของอื่นๆ ทดแทน เพื่อลดการเกิดขยะ การปฏิเสธที่จะใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย หรือเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งสองตัวแปรจะวัดโดยการให้ผู้บริหาร อบรม. รายงานการปฏิบัติของตนในชีวิตประจำวัน โดยใช้แบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่า

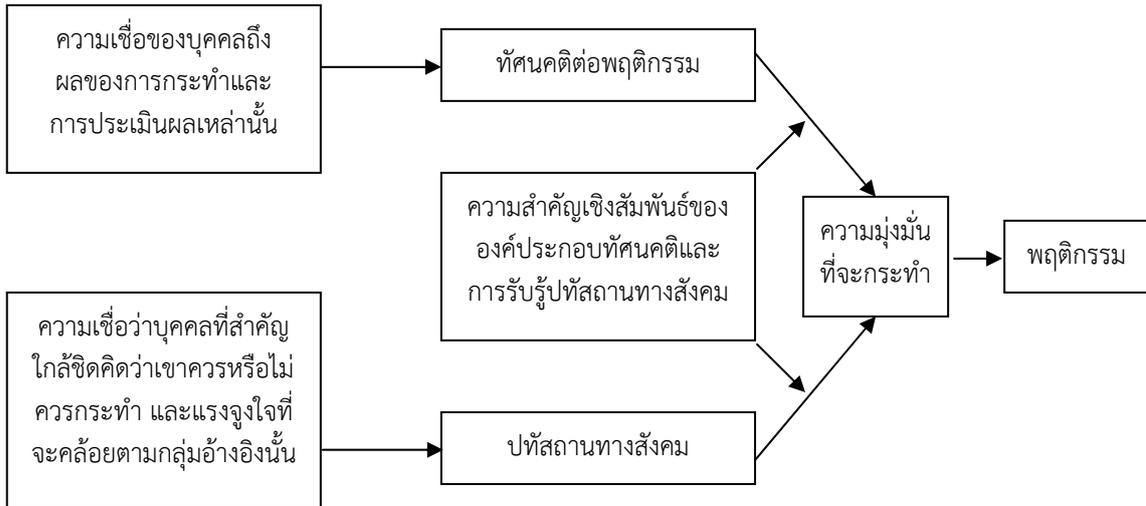
2.2.1 ปัจจัยด้านจิตลักษณะกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

พฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน เป็นพฤติกรรมของการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทำหน้าที่พลเมืองดี ซึ่งเป็นลักษณะของคนดีและคนเก่งในสังคม การพัฒนาคนให้เป็นคนดีและคนเก่งนั้น ทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรม เป็นทฤษฎีที่สรุปลักษณะทางจิตใจจากการวิจัยหลายสิบเรื่อง que ศึกษาคนไทยอายุ 6-60 ปี จำนวนเกือบครึ่งหมื่นในเหตุการณ์ต่างๆ ได้เปรียบเทียบพฤติกรรมต่างๆ ของการเป็นคนดีและคนเก่งเหมือนผลไม้บนต้น เช่น ผลมะม่วง การที่จะได้มะม่วงดกผลใหญ่หวานอร่อยบนต้นนี้ ลำต้น และรากจะต้องสมบูรณ์ ลักษณะทางจิตใจ 5 ประการเปรียบเสมือนส่วนลำต้นของต้นไม้อัจริยธรรม ซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรม ลักษณะทางจิตใจ 5 ประการนี้คือ 1) ทศนคติคุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยข้องกับพฤติกรรมที่กำลังพิจารณาอยู่นั้น 2) เหตุผลเชิงจริยธรรม หรือการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนร่วม และหลักสากลมากกว่าการเห็นแก่ตัว 3) ลักษณะมุ่งอนาคต สามารถคาดการณ์ไกล และสามารถควบคุมตนให้อดได้ รอได้อย่างเหมาะสม 4) ความเชื่ออำนาจในตนว่าทำดีได้ดี ทำชั่วจะต้องได้รับโทษและ 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความมุ่งมั่นบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ลักษณะทางจิตใจทั้ง 5 ประการนี้ถ้ามีมากในบุคคลใดบุคคลนั้นจะเป็นผู้มีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งอย่างสม่ำเสมอ แต่ถ้าขาดลักษณะหลายประการมากเท่าใด บุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่ไม่สามารถเป็นคนดีและคนเก่งได้ นอกจากลักษณะทางจิต 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้อัจริยธรรมแล้ว พฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง จะเกิดได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการคือ 1) สติปัญญา คือความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางการคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงได้ 2) ประสพการณ์ทางสังคมหมายถึงการเข้าใจมนุษย์และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และ 3) มีสุขภาพจิตดี ซึ่งหมายถึงการมีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2539 : 54-55) ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดงจิตลักษณะพื้นฐาน และองค์ประกอบทางจิตใจของพฤติกรรมคนดีและเก่ง
ที่มา : ดวงเดือน พันธุนาวิน (2548 : 5)

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (A Theory of Reasoned Action) ของ Aizen and Fishbein (1980) เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ใช้ในการทำนายและอธิบายพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วยปัจจัยทางทัศนคติและปัจจัยทางการรับรู้ที่สถานทางสังคม ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.3

ภาพ 2.3 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล
ที่มา : Ajzen and Fishbein (1980 :8)

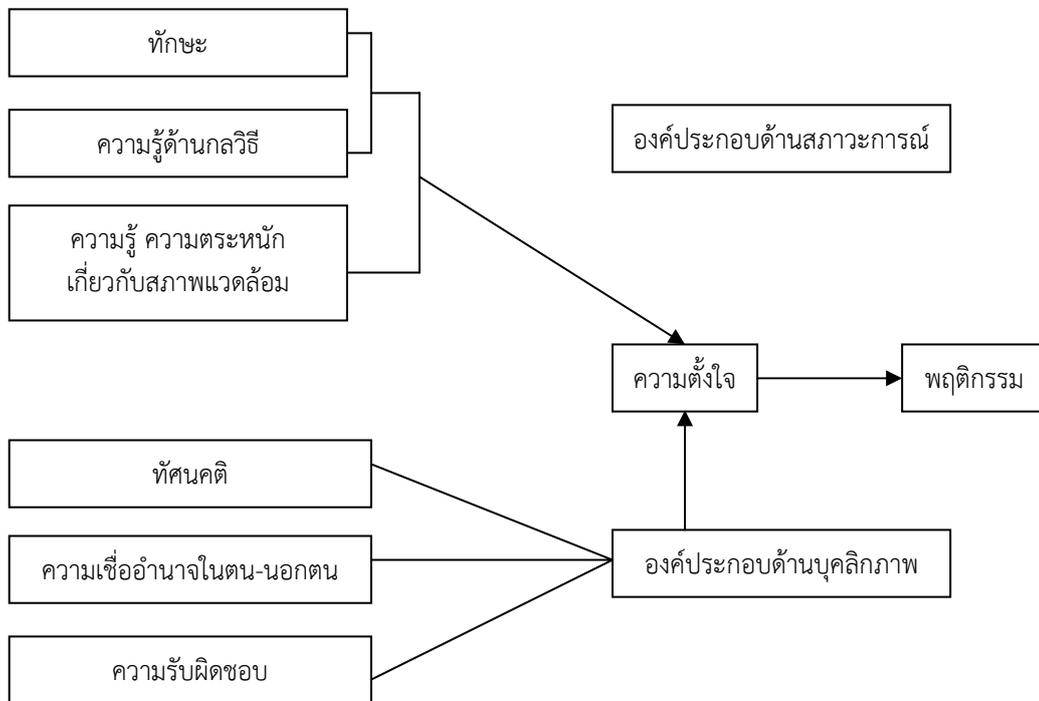
Ajzen and Fishbein (1980 อ้างในปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ. 2537 : 10-11) ได้ค้นพบจากงานวิจัยหลายฉบับได้ข้อสรุปว่า ทัศนคติที่เป็นองค์ประกอบทางการมุ่งกระทำ สามารถทำนายพฤติกรรมได้ดีกว่าองค์ประกอบทางความรู้เชิงประเมินค่า และองค์ประกอบทางความรู้สึก โดยเรียกองค์ประกอบทางการมุ่งกระทำนี้ว่า ความมุ่งมั่นที่จะกระทำ (behavior intention) หมายถึงความโน้มเอียง หรือความพร้อมที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตน และเสนอสูตรในการทำนายพฤติกรรมผ่านความมุ่งมั่นที่จะกระทำ ร่วมกับตัวแปรปทัสถานทางสังคมต่อสถานการณ์นั้นๆ สำหรับตัวแปรปทัสถานทางสังคมนั้น คือการที่กลุ่มบุคคลมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง หรือมีความสำคัญกับผู้ศึกษาอบรมรับ และการสนับสนุนพฤติกรรมประเภทนั้น และเห็นว่าควรกระทำอย่างยิ่ง อีกตัวแปรหนึ่งคือ แรงจูงใจที่จะคล้อยตามปทัสถานทางสังคม มีสูตรดังนี้

$$B-I = [AB] w_1 + [(NB) (MC)] w_2$$

- จากสมการ
- B = พฤติกรรม
 - I = ความมุ่งมั่นที่จะกระทำ
 - AB = ทัศนคติต่อพฤติกรรม
 - NB = ความเชื่อเกี่ยวกับปทัสถานในเรื่องนั้น
 - MC = แรงจูงใจที่คล้อยตามปทัสถานทางสังคม
 - w₁ , w₂ = การให้ความสำคัญหรือน้ำหนักแก่ตัวแปรนั้นๆ ตามลักษณะของผู้ถูกวัดว่าจะเป็นตัวของตัวเองมาหรือพึ่งพิงกลุ่มใดมาก

ทัศนคติต่อพฤติกรรมมีความสำคัญยิ่งขึ้นในการทำนายความมุ่งมั่นที่จะกระทำ ถ้าบุคคลนั้นมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาก่อน ในขณะที่เดียวกันความสำคัญของปทัสถานทางสังคมในเรื่องของบุคคลขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีความเป็นตัวของตัวเอง กับการคล้อยตามปทัสถานทางสังคม มีความขัดแย้งกันหรือสอดคล้องกันเพียงไร หากมีความสอดคล้องกันมาก ความเชื่อในปทัสถานทางสังคมในเรื่องนั้น จะเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถทำนายพฤติกรรมได้ดียิ่งขึ้นตามสูตรข้างต้น

จากการศึกษาของ Hines, et.al. (1985 อ้างในคุชฎี โยเหลา และประทีป จินฉิ่ง. 2537 : 11-12) ซึ่งได้ทำการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ที่ทำตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 จำนวน 128 เรื่อง โดยผู้วิจัยแบ่งตัวแปรออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มการรู้การคิด (cognitive variables) กลุ่มจิต-สังคม (psycho-social variables) หรือตัวแปรด้านบุคลิกภาพ และตัวแปรทางชีวสังคม (demographic variables) ผลพบว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมคือ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีจัดการแก้ปัญหา ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ทศนคติต่อพฤติกรรม ความรับผิดชอบ และการแสดงความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมและพบว่าตัวแปรด้านชีวสังคม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อายุ มีขนาดอิทธิพลเล็ก จากนั้นได้นำผลที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยนี้ บวกกับผลการสังเคราะห์งานวิจัยของ Hines ในปี 1984 เสนอโมเดลเพื่ออธิบายพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมไว้ ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 2.4

ภาพ 2.4 โมเดลเพื่ออธิบายพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของ Hines และคณะ
ที่มา : Hines, et.al. (1985 อ้างในคุชฎี โยเหลา และประทีป จินฉิ่ง. 2537 : 12)

จากโมเดลอธิบายได้ดังนี้ บุคคลที่แสดงความตั้งใจว่าจะทำพฤติกรรม น่าจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มากกว่าบุคคลที่ไม่ได้แสดงความตั้งใจ และความตั้งใจของบุคคลเป็นผลมาจากตัวแปรหลายตัว ทั้งที่เป็นบุคลิกภาพและตัวแปรด้านการรู้คิด ซึ่งอธิบายได้ว่าก่อนที่บุคคลแสดงความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เขาจะต้องมีความรู้และความตระหนักถึงสภาพปัญหา มีความรู้และทักษะพอเพียงต่อการแก้ปัญหา บวกกับมีลักษณะทางบุคลิกภาพที่ดี กล่าวคือ มีทัศนคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อม มีความเชื่ออำนาจภายในตน และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย เมื่อบุคคลมีความพร้อมด้านความรู้ทักษะ ประกอบกับมีลักษณะทางบุคลิกภาพที่เหมาะสมแล้ว การที่เขาจะแสดงพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อาจถูกกระตุ้น หรือสบล้างโดยตัวแปรสภาวะแวดล้อมได้แก่ สภาวะ

ทางเศรษฐกิจ การบีบบังคับจากสังคมและทางเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมขึ้น เช่น เขาอาจมีความรู้และทักษะสูง มีองค์ประกอบทางบุคลิกภาพที่ดี แต่ไม่บริจาคเงินเพื่อการขจัดสารพิษในชุมชน เพราะเขาไม่มีเงิน เป็นต้น จากโมเดลของ Hines, et.al. มีตัวแปรทางจิตลักษณะที่สอดคล้องกับตัวแปรในทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ และทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล คือ ทศนคติ ความตั้งใจ ความเชื่อมั่นอำนาจในตน-นอกตน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยส่วนใหญ่ มักจะมุ่งความสำคัญไปที่ทางศึกษาทัศนคติ ซึ่งไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาในคนไทยเราได้ ทั้งนี้เพราะผู้รับการพัฒนาส่วนใหญ่ยังขาดจิตลักษณะสำคัญอื่นๆ เช่น ลักษณะมุ่งอนาคตความสามารถควบคุมตนเอง ลักษณะความเชื่อว่าเราทำได้ หรือทำแล้วจะได้ผลตามต้องการ (ความเชื่ออำนาจในตน) ความมุ่งมั่นหรือปรารถนาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ (แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์) การจะชักจูงคนให้เห็นประโยชน์ในสิ่งที่เป็นนามธรรมและกระทำเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม และเพื่อมนุษยชาติ (เหตุผลเชิงจริยธรรมชั้นสูง) นั้นต้องใช้จิตลักษณะอื่นๆ เป็นพื้นฐาน จึงจะสามารถสร้างทัศนคติที่เหมาะสมได้ และให้คงอยู่อย่างถาวรไม่เสื่อมสลายได้ง่าย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2539 : 55) ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดจิตลักษณะที่ควรได้รับการพัฒนา ตามแนวทางของทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะคือ ทศนคติต่อพฤติกรรมสุขภาพจิต การมุ่งอนาคตควบคุมตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตน ในการศึกษาสาเหตุทางจิตลักษณะต่อพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน ซึ่งจะได้กล่าวถึงความหมายและวิธีการวัดต่อไปตามลำดับ

1) ทศนคติที่ดีต่อการบริโภคอย่างยั่งยืนกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

ทัศนคติ เป็นสภาวะทางจิตประการหนึ่งที่บุคคลมีต่อสิ่งต่างๆ อันเกิดจากการได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 องค์ประกอบ ซึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2541) ได้ให้ความหมายของแต่ละองค์ประกอบไว้สรุปได้ดังนี้

1.1) องค์ประกอบทางการรู้เชิงประเมินค่า (cognitive component) เดิมใช้ในความหมายของการรู้การคิด ความเชื่อ ตลอดจนข้อสันเทศทั่วไปเกี่ยวกับวัตถุทางทัศนคตินั้น แต่องค์ประกอบนี้จะต้องมีลักษณะที่เป็นทิศทางประกอบด้วย คือทางด้านดีหรือเลว มีประโยชน์หรือโทษ จึงไม่ใช่ข้อเท็จจริง (fact) ตามปกติเท่านั้น เนื้อหาที่สำคัญที่สุดในองค์ประกอบนี้คือ ความเชื่อเชิงประเมินค่า ว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว มีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไร ดังนั้น การวัดองค์ประกอบแรกของทัศนคติอย่างถูกต้องจะต้องวัดความรู้เชิงประเมินค่าเกี่ยวกับวัตถุทางทัศนคตินั้นของบุคคล

1.2) องค์ประกอบทางความรู้สึก (affective component) ทัศนคตินี้มีลักษณะสำคัญคืออารมณ์ของบุคคล เกี่ยวกับวัตถุทางทัศนคตินั้นเช่นเดียวกับองค์ประกอบแรก ความรู้สึกของบุคคลก็จะต้องมีลักษณะที่เป็นทิศทางด้วย ซึ่งหมายถึงความชอบ ความไม่ชอบสิ่งหนึ่ง หรือความพอใจ ไม่พอใจสิ่งหนึ่ง และสอดคล้องกับองค์ประกอบแรกของเขาด้วย กล่าวคือถ้าบุคคลเชื่อว่าสิ่งใดดีมีประโยชน์ บุคคลก็จะชอบและพอใจสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลเชื่อว่าสิ่งนั้นเลวหรือมีโทษบุคคลก็จะไม่ชอบไม่พอใจสิ่งนั้น องค์ประกอบนี้มีเนื้อหาที่อาจจะวัดได้ไม่หลากหลายเท่าองค์ประกอบแรก แต่ก็ยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของทัศนคติ

1.3) องค์ประกอบทางการมุ่งกระทำ (action tendency component) เนื่องจากทัศนคติเป็นลักษณะทางจิตใจ ที่ต้องศึกษาแยกต่างหากจากพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง ฉะนั้นองค์ประกอบนี้จะเป็นการรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือเป็นการวัดปริมาณของพฤติกรรมโดยตรงไม่ได้ แต่จะต้องเป็น

ลักษณะทางจิตใจที่เกี่ยวกับพฤติกรรม เจตนาที่จะกระทำหรือ ความมุ่งกระทำ องค์ประกอบนี้จึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคลมากกว่าองค์ประกอบอื่น

องค์ประกอบทั้งสามของทัศนคติ สามารถใช้ในการทำนาย และอธิบายพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงของบุคคลได้ เพราะเชื่อว่าหากบุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องใด (ร่วมกับบุคลิกภาพอื่นๆ ที่เหมาะสม) ก็จะกระตุ้นให้บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในเรื่องนั้น มากกว่าบุคคลที่มีทัศนคติไม่ดี ผู้มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมบริการโดยอ้อมอย่างยั่งยืนจึงหมายถึง การที่บุคคลประเมินว่าพฤติกรรมบริการโดยอ้อมอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ มีความรู้สึกชอบ พอใจต่อพฤติกรรมนั้น การที่บุคคลประเมินค่าว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ รู้สึกพอใจ และพร้อมที่จะกระทำการบริการโดยอ้อมอย่างยั่งยืนในลักษณะและวิธีการต่างๆ ซึ่งเป็นไปในทิศทางบวก ส่วนผู้ที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมบริการโดยอ้อมอย่างยั่งยืน หมายถึงการที่บุคคลประเมินค่าว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ยุ่งยาก ไม่พอใจ และไม่คิดที่จะกระทำการบริการโดยอ้อมอย่างยั่งยืนหรือเป็นไปในทิศทางลบ

โดยทั่วไปพฤติกรรมของบุคคล จะเป็นไปในทิศทาง และระดับความเข้ม ที่สอดคล้องกับทัศนคติ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ดังจะเห็นได้จาก งานวิจัยของ สนาน คุณประเสริฐ (2535) ที่ศึกษาผลของการชักจูงในการยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 จำนวน 200 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเท่าๆกัน คือ กลุ่มทดลองใช้สารชักจูง และกลุ่มที่ไม่ใช้สารชักจูง โดยวัดพฤติกรรมการใช้นวัตกรรมมาแต่เดิม และลักษณะทางจิต 5 ประการคือ ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู ทัศนคติที่ดีต่อการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ความเชื่ออำนาจในตนเองแรงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม ลักษณะจิตเหมาะสมหลายด้านประกอบกันสามารถทำนายพฤติกรรมยอมรับนวัตกรรมทางการสอน มากกว่าครูที่ไม่ได้รับสารชักจูง โดยมีทัศนคติต่อการสอนวิชาคณิตศาสตร์เป็นตัวทำนายที่สำคัญ นอกจากนี้งานวิจัย ของ นพนธ์ สัมมา (2523) ซึ่งได้ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ทำนายพฤติกรรมยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรไทย ที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์สปูนต้า พบว่า ทัศนคติสามารถทำนายพฤติกรรมยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร ในกลุ่มเกษตรกรที่มีภูมิหลังต่างๆ กันได้ 9% ถึง 26% และงานวิจัยของ ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2532) ได้ศึกษาพฤติกรรมความแปลกแยก กับการทำงานของครูในสังกัด กรุงเทพมหานคร ศึกษาตัวแปรทางทัศนคติที่มีเป้าหมายต่างกัน คือ ตัวแปรแรกมีเป้าหมายอยู่ที่ สภาพการทำงานของครู เป็นการวัดองค์ประกอบด้านความรู้คิด และความรู้อีก ตัวแปรที่สองมีเป้าหมายอยู่ที่พฤติกรรมการทำงานในหน้าที่ครู เป็นการวัดองค์ประกอบด้านการมุ่งกระทำผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติต่อสภาพการทำงาน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของครูโดยตรงและยังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของครูโดยอ้อมอีกด้วย กล่าวคือทัศนคติต่อสภาพการทำงาน มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงกับพฤติกรรมการทำงานของครู โดยเฉพาะด้านให้การอบรมจริยธรรมแก่นักศึกษา

ในด้านพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งานวิจัยของ พิระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) ศึกษาประชาชนทั่วไป ทั้งชายและหญิง ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 432 คน ก็พบว่าทัศนคติต่อการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมดี (2551 : 95-97) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ ความพร้อมที่จะกระทำการลดปริมาณขยะ และทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมลดปริมาณขยะ สามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ในกลุ่มรวมได้เพิ่มขึ้นจากปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมและปัจจัยด้านสถานการณ์เท่ากับ 5.6% และ 12.0% ตามลำดับ งานวิจัยของ วีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร และชลิตา วสุวัต (2554 : 145) ที่ศึกษา การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมกรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน จำนวน 800 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเส้นอิทธิพลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปร รวมทั้งค่าการทดสอบความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ทุกค่า โดยโมเดลสุดท้ายมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 90.23, df = 84, p-value = .30, ค่า RMSEA = 0.01, SRMR = .03, GFI = .99, AGFI = .97 และ CN = 1026.16 และพบว่าตัวแปรที่ส่งผลมากที่สุดต่อพฤติกรรมกรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .80 รองลงมาคือ เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตพอเพียง ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และปทัสถานของกลุ่ม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46, .25, .21 และ .21 ตามลำดับ ส่วนงานวิจัยของ Bowman & Fishbein (1978) ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจลงคะแนนเสียง ในเรื่องมาตรการเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในอนาคต โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปในปี 1976 ของรัฐโอเรกอน จำนวน 89 คน เพื่อจำนวน 89 คน เพื่อทดสอบพฤติกรรมตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติที่ดีต่อเรื่องดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันอย่างสูง (.84) กับพฤติกรรมในการลงคะแนนจริง โดยผ่านความตั้งใจที่จะกระทำซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีเช่นเดียวกับงานวิจัยของ Boldero (1995) ศึกษาทดลองเรื่องการประหยัดหนังสือพิมพ์ในครัวเรือน ในช่วงระยะเวลา 2 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 254 คน อายุระหว่าง 18-78 ปี ทั้งชายและหญิง พบว่า ทัศนคติต่อการแปรรูป และความตั้งใจที่จะกระทำ เป็นปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการแปรรูปกระดาษหนังสือพิมพ์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ได้ ประมาณ 35.8% นอกจากนี้ยังมีกรวิจัยทดลองเพื่อสร้างมาตรวัดทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อม (Berberoglu & Tosunoglu. 1995) โดยทดสอบกับนักศึกษาคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ในตุรกี จำนวน 639 คน เป็นชาย 291 คน และหญิง 348 คน พบว่ามาตรวัดที่สร้างขึ้นโดยมีปัจจัย 4 กลุ่มคือ ทัศนคติต่อการเพิ่มประชากร ทัศนคติต่อการเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม ทัศนคติต่อการใช้พลังงานนิวเคลียร์ และทัศนคติต่อการอนุรักษ์พลังงาน นักศึกษามีการตอบสนองต่อมาตรวัด โดยแสดงการรับรู้ถึงประเด็นต่างๆ ทางสิ่งแวดล้อมที่ทำการทดสอบ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทัศนคติ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม

แม้ว่าทัศนคติจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่างๆ แต่ลักษณะของทัศนคติที่ใช้เพื่อการทำนายพฤติกรรมนั้น จะต้องเป็นลักษณะที่เจาะจงเฉพาะพฤติกรรม ในระยะเวลา หรือกาลเทศะ ที่เหมาะสมกับการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ และเป็นทัศนคติที่เกิดจากประสบการณ์โดยตรงด้วย (งามตา วนิทานนท์. 2535 : 267) แนวทางการวัดทัศนคติเพื่อให้เกิดความแม่นยำ มักจะวัดที่ปริมาณและทิศทางของทัศนคติต่อพฤติกรรมเดียวกัน และควรที่จะวัดใน 3 องค์ประกอบโดยวัดองค์ประกอบทางความรู้เชิงประเมินค่า และองค์ประกอบทางความรู้สึก ซึ่งเป็นการวัดทัศนคติทั่วๆ ไป แต่การวัดทัศนคติองค์ประกอบที่สาม คือ องค์ประกอบทางการมุ่งกระทำ สามารถนำมาใช้ในการทำนายพฤติกรรมเพราะทัศนคติองค์ประกอบนี้มี ความใกล้ชิดกับพฤติกรรมมากที่สุด ดังนั้น การวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมกรบริโภคอย่างยั่งยืนในงานวิจัย

นี้ ได้ยึดหลักการวัดทัศนคติทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยแบ่งเป็น 2 ตัวแปรคือ 1) ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรม การบริโภคอย่างยั่งยืนเป็นทัศนคติด้านความรู้เชิงประเมินค่า และทัศนคติด้านความรู้สึกรู้สึกต่อพฤติกรรม การบริโภคอย่างยั่งยืน หมายถึง การที่ผู้บริหาร อดต. มองเห็นว่าการบริโภคอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งที่มีความหมาย หรือไม่มีประโยชน์มากนักน้อยเพียงใด ผู้บริหารพอใจหรือไม่พอใจต่อการบริโภคอย่างยั่งยืน และ 2) ความพร้อมที่จะบริโภคอย่างยั่งยืนเป็นทัศนคติด้านการมุ่งกระทำ หมายถึง ความมุ่งมั่น ความตั้งใจของ ผู้บริหาร อดต. ที่มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมบริโภคอย่างยั่งยืนมากหรือน้อยเพียงใด

สรุป จากผลการวิจัยที่ประมวลมานี้ทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อดต. ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรม มาก หรือมีความพร้อมที่จะกระทำมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมบริโภคอย่างยั่งยืน มากกว่าผู้บริหาร อดต. ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมน้อย หรือมีความพร้อมที่จะกระทำน้อย

2) สุขภาพจิตดีกับพฤติกรรมบริโภคอย่างยั่งยืน

สุขภาพจิตดี หมายถึง การมีความวิตกกังวลน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, งามตา วนิทานนท์ และคณะ. 2536 : 38) สุขภาพจิตที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นแก่การรับรู้ สภาพแวดล้อมได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และเรียนรู้สภาพแวดล้อมได้มาก แม้บุคคลจะมีสติปัญญา มี ประสบการณ์ทางสังคมมาก แต่ถ้าสุขภาพจิตไม่ดี ก็จะไม่สามารถได้รับประโยชน์จากประสบการณ์นั้น อย่างเต็มที่ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2543 : 90) ในความหมายสุขภาพจิตของมนุษย์ (Jahoda. 1970 อ้างใน ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์. 2524 : 3-4) ได้รวบรวมเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา สุขภาพจิตของบุคคลที่ใช้แพร่หลายในวิชาจิตวิทยา 6 ประเภท คือ ทัศนคติต่อตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถควบคุมสภาพแวดล้อม ความเจริญเติบโต พัฒนาการและความเป็นจริงแห่งตน การรับรู้ความเป็นจริงและบูรณาการของบุคลิกภาพ เกณฑ์การพิจารณาทั้ง 6 ประเภท นี้แสดงถึงลักษณะ สุขภาพจิตที่ดีของบุคคล

สุขภาพจิต เป็นจิตลักษณะอีกประการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะอื่นๆ และพฤติกรรม ของบุคคล ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีจะเป็นผู้ที่มีความวิตกกังวลน้อยหรืออยู่ในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม งานวิจัยของ วรณี วรธนาชาติ (2541 : 56, 193) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการคบเพื่อนแบบเสี่ยงเอดส์ของนักศึกษา ชายในมหาวิทยาลัย จำนวน 325 คน พบว่า นักศึกษาชายที่มีสุขภาพจิตดีน้อยเป็นผู้มีพฤติกรรมการคบ เพื่อนแบบเสี่ยงเอดส์สูงกว่า นักศึกษาชายผู้ที่มีสุขภาพจิตดีมาก พบในกลุ่มรวม กลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำ กลุ่มที่บิดาและมารดามีการศึกษาต่ำ และกลุ่มที่อายุน้อย และยังพบอีกว่า ในกลุ่มรวม สุขภาพจิตดี มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับพฤติกรรมการคบเพื่อนแบบเสี่ยงเอดส์ โดย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -.29

งานวิจัยของ สุรัชย์ ชาสุรีย์ (2552 : 136-137) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัย พบว่า นายอ อดต. ที่มีจิตลักษณะเดิม 3 ด้านสูง คือ มุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เชื่ออำนาจในตนสูง และ สุขภาพจิตที่ดีมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก พบในกลุ่มรวม กลุ่ม การศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป กลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง พบในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม และกลุ่มเคยฝึกอบรม เป็นผู้มีความรู้มีเหตุผลมาก พบ ในกลุ่มอายุมาก กลุ่มการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป กลุ่มรายได้ครอบครัวมาก และกลุ่มเคยฝึกอบรม เป็นผู้ มีภูมิคุ้มกันตนมาก พบในกลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และเป็นผู้มีการรับรู้คุณค่าความดีมาก พบในกลุ่ม

รวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณค่าความดี ในนายก อบต.กลุ่มรวมได้ 14.0%, 34.6% และ 33.0% ตามลำดับ โดยทำนายความมีเหตุมีผลได้สูงสุด 20.4% ในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม ทำนายการมีภูมิคุ้มกันตนได้สูงสุด 40.7% ในกลุ่มรายได้ครอบครัวมาก และทำนายการรับรู้คุณค่าความดีได้สูงสุด 40.6% ในกลุ่มไม่เคยฝึกอบรม โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ ความเชื่อในอำนาจตน การมุ่งอนาคตควบคุมตน และสุขภาพจิตที่ดี ตามลำดับ

งานวิจัยของ พระมหาชินวุฒิ ธมมานนฺโต (ทองพิมพ์) (2550) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างรู้คุณค่า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 : กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2 อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดีดีมาก ได้รับการอบรมจากโรงเรียนมาก และเห็นแบบอย่างจากครอบครัวมาก เป็นผู้ที่มีความทัศนคติที่ต่อพฤติกรรมการบริโภคอย่างรู้คุณค่า มากกว่านักเรียนประเภทตรงข้าม โดยพบผลในกลุ่มนักเรียนชาย

งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมพ์ (2551 : 95-97) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีจิตลักษณะเดิม 3 ด้านมาก/สูง คือ สุขภาพจิตที่ดีมาก เชื่ออำนาจในตนสูง และมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะมาก และยังพบอีกว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ในกลุ่มรวมได้ 3.0% และ 9.3% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อในอำนาจตน และสุขภาพจิตดี ตามลำดับ

งานวิจัยของ ฐานันต์ เปี้ยศิริ (2545 : 169) พบว่า ในกลุ่มรวมสุขภาพจิตดีเป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าส่วนตัว โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 6 ตัว ทางด้านจิตลักษณะ และสถานการณ์ สามารถทำนายพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าส่วนตัวของนักเรียนได้ 37.7 เปอร์เซ็นต์ และตัวทำนายสุขภาพจิตดี มีค่าเบต้า เท่ากับ .09

งานวิจัยของ ลินดา สุวรรณดี (2543 : 160) พบว่า ในกลุ่มฐานะครอบครัวต่ำ สุขภาพจิตดี เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่สอง ของพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ โดยร่วมกับ ตัวแปรอื่นอีก 2 ตัว ทางด้านจิตลักษณะ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะได้ 27.8%

งานวิจัยของ ชวนชัย เชื้อสาธุน (2544 : 59-62, 101) พบว่า สุขภาพจิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมประหยัดเวลา พฤติกรรมประหยัดพลังงานและวัสดุสำนักงานและพฤติกรรมประหยัดการใช้จ่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .43 .32 และ .34 เรียงตามลำดับ และยังพบอีกว่าในกลุ่มรวม สุขภาพจิต เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่สามของพฤติกรรมประหยัดเวลา โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 8 ตัว ทางด้านจิตลักษณะ จิตลักษณะตามสถานการณ์ และสถานการณ์สามารถทำนายความแปรปรวน พฤติกรรมประหยัดเวลาได้ 44.0% และพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

สุขภาพจิตดี เป็นสาเหตุของสาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง จึงคาดว่าความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการลดปริมาณขยะด้วย เนื่องจากผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดี จะเป็นผู้ที่สามารถรับรู้สภาพความเป็นจริงได้ดี มีความเชื่อมั่น ในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ และเสริมสร้าง สภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นได้ ส่วนผู้ที่มีสุขภาพจิตเสื่อม ซึ่งมีความสับสน ย่อมไม่สามารถรับรู้สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และไม่สามารถร่วมแสดงพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้

การวัดสุขภาพจิตในการวิจัยนี้ ได้ใช้แบบวัดของ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, งามตา วนิทานนทร์ และคณะ (2536) ในเรื่องลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักศึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า

สรุป จากผลการวิจัยที่ประมวลมานี้ทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อบต. ที่มีสุขภาพจิตดีมาก เป็นผู้ที่มีความคิดที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ และมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน มากกว่าผู้บริหาร อบต. ที่มีสุขภาพจิตดีน้อย

3) การมุ่งอนาคตควบคุมตนกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกล เล็งเห็นสิ่งที่จะเกิดกับตนในอนาคต และเล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดในอนาคตนั้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, งามตา วนิทานนทร์ และคณะ. 2536 : 38) ส่วนความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมของการอดได้รอได้ในสภาพการณ์ต่างๆ เช่นการรอรับรางวัลที่ใหญ่กว่าในอนาคตแทนรางวัลเล็กน้อยซึ่งจะได้รับทันทีหรือการงดบำบัดความต้องการในปัจจุบันของตน เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมา หรือการเพียรพยายามในปัจจุบันเพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคตลักษณะมุ่งอนาคตนี้ตรงข้ามกับลักษณะมุ่งปัจจุบัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก. 2520 : 35)

ความสามารถในการควบคุมตนเอง ประกอบด้วยลักษณะทางจิตใจหลายประการคือ การมองเห็นความสำคัญของประโยชน์ที่จะมีมาในอนาคต มากกว่าประโยชน์ในปัจจุบัน การเลือกกระทำพฤติกรรมที่แสดงการอดได้รอได้ เพราะเชื่อว่าการกระทำของตน จะส่งผลให้เกิดผลดีตามมาตามที่ตนเองต้องการได้ และนอกจากนั้นความสามารถควบคุมตน ยังไม่เกี่ยวกับการไม่หวังผลจากภายนอก แต่บุคคลสามารถให้รางวัลตนเอง และลงโทษตนเองได้ โดยรางวัลที่ให้แก่ตนเองอยู่ในรูปของความพอใจในตนเอง ความภาคภูมิใจในตน ส่วนการลงโทษตนเองก็คือ การเกิดความไม่สบายใจวิตกกังวล และละอายใจ ลักษณะความเชื่อในผลแห่งความพยายามของตน และลักษณะการให้รางวัล และการลงโทษตนเองนั้น จะปรากฏในวัยรุ่นที่ได้รับการพัฒนาทางจิตใจอย่างเหมาะสมมาตั้งแต่เด็ก จนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกิดจากการได้รับรางวัล และการลงโทษอย่างเหมาะสมกับเหตุ โดยผู้ใหญ่ที่มีเหตุผล และไม่ใช้อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง ลักษณะเหล่านี้ โรงเรียนสามารถจะช่วยพัฒนาได้เป็นอย่างดีด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ. 2539 : 92-93)

ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนจึงสามารถเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปรากฏการณ์เดียวกัน โดยขั้นแรก มองเห็นประโยชน์ และเลือกที่จะรับผลดีในอนาคตแทนผลเล็กน้อยในปัจจุบัน ซึ่งเป็นลักษณะของการมุ่งอนาคต และในการที่จะได้ผลดีในอนาคตนั้น ต้องมีความอดทนเพื่อรอรับผลที่จะเกิดขึ้นหรือมีการควบคุมตนเป็นขั้นต่อมา ผู้ที่มุ่งอนาคตควบคุมตนจึงเป็นผู้ที่มองการณ์ไกลมุ่งประโยชน์ที่ดีกว่าในวันข้างหน้า ซึ่งตรงข้ามกับผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ หรือผู้ที่มุ่งปัจจุบันสูงมักจะขาดความอดทนในการรอผลดีที่จะเกิดในอนาคตจึงมีพฤติกรรมในทางลบ เช่น โกงการเล่นเกมส์ การทะเลาะวิวาท ส่วนผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงจะมีพฤติกรรม ที่แสดงถึงความเป็นคนดีและคนเก่ง ดังเช่น

งานวิจัยของ สุรัชชัย ชาสุรีย์ (2552 : 136-137) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า นายก อบต. ที่มีจิตลักษณะเดิม 3 ด้านสูง คือ มุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เชื่ออำนาจในตนสูง และสุขภาพจิตที่ดีมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก พบในกลุ่มรวม กลุ่มการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป กลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม และกลุ่มเคยฝึกอบรม เป็นผู้มีความรู้มีเหตุผลมาก พบในกลุ่มอายุมาก กลุ่มการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป กลุ่มรายได้ครอบครัวมาก และกลุ่มเคยฝึกอบรม เป็นผู้ที่มีภูมิคุ้มกันตนมาก พบในกลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และเป็นผู้มีการรับรู้คุณค่าความดีมาก พบในกลุ่มรวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณค่าความดี ในนายก อบต.กลุ่มรวมได้ 14.0%, 34.6% และ 33.0% ตามลำดับ โดยทำนายความมีเหตุผลได้สูงสุด 20.4% ในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม ทำนายการมีภูมิคุ้มกันตนได้สูงสุด 40.7% ในกลุ่มรายได้ครอบครัวมาก และทำนายการรับรู้คุณค่าความดีได้สูงสุด 40.6% ในกลุ่มไม่เคยฝึกอบรม โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ ความเชื่อในอำนาจตน การมุ่งอนาคตควบคุมตน และสุขภาพจิตที่ดี ตามลำดับ

งานวิจัยของ พระมหาชินวุฒิ ธมมานนฺโต (ทองพิมพ์) (2550) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างรู้คุณค่า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 : กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2 อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก และมีการปฏิบัติทางพุทธมามีพฤติกรรมการบริโภคอาหารและพฤติกรรมการบริโภคอย่างรู้คุณค่า มากกว่านักเรียนประเภทตรงข้าม โดยพบผลในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนน้อย และกลุ่มนักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อย

งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมพ์ดี (2551 : 95-97) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีจิตลักษณะเดิม 3 ด้านมาก/สูง คือ สุขภาพจิตที่ดีมาก เชื่ออำนาจในตนสูง และมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะมาก และยังพบอีกว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ในนักศึกษาทั้งหมดได้ 3.0% และ 9.3% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อในอำนาจตน และสุขภาพจิตดี ตามลำดับ

งานวิจัยของ วีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร และชลิดา วสุวัต (2554 : 145) ที่ศึกษาการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน จำนวน 800 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเส้นอิทธิพลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปร รวมทั้งค่าการทดสอบความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ทุกค่า โดยโมเดลสุดท้ายมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 90.23, df = 84, p-value = .30, ค่า RMSEA = 0.01, SRMR = .03,

GFI = .99, AGFI = .97 และ CN = 1026.16 และพบว่าตัวแปรที่ส่งผลมากที่สุดต่อพฤติกรรมกา
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .80 รองลงมา
คือ เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตพอเพียง ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และปทัสถานของกลุ่ม
โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46, .25, .21 และ .21 ตามลำดับ

งานวิจัยของ ฐานันตร์ เปียศิริ (2545 : 169,172,176) พบว่า ในกลุ่มรวมลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าส่วนตัว พฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าใน
ครอบครัว และพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าเพื่อส่วนรวม โดยร่วมกับตัวแปรอื่นทางด้านจิตลักษณะ และ
สถานการณ์ อีก 6 ตัว ทำนายพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าส่วนตัว พฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าในครอบครัว
และพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าเพื่อส่วนรวมของนักเรียนได้ 37.7 , 41.7 และ 37.9 เปอร์เซ็นต์
ตามลำดับ โดยตัวทำนายลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน มีค่าเบต้า เท่ากับ .31 , .26 และ .31 ตามลำดับ

งานวิจัยของ นิภาพร โชติสุดเสนต์ (2545 : 79) พบว่า นักศึกษาที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุม
ตนสูง เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมกาท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พฤติกรรมกาเสริมสร้างและอนุรักษ์
สถานที่ท่องเที่ยว และพฤติกรรมรักษาระเบียบมากกว่า นักศึกษาที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ พบ
ผลในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มเพศชาย กลุ่มกรุงเทพฯ กลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้
เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาก และกลุ่มนักศึกษาที่รับรู้สภาพของสถานที่ท่องเที่ยวว่ามีลักษณะที่ดี
น้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มรวม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่สองของ
พฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยว โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 4 ตัว ทางด้านจิตลักษณะ
สามารถทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวได้ 26.8% และยัง
พบผลเช่นเดียวกันในกลุ่มย่อยอีก 6 กลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มรวม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน
เป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่สองของพฤติกรรมรักษาระเบียบ โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 4 ตัว
ทางด้านจิตลักษณะสามารถทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมรักษาระเบียบได้ 33.6% และพบ
ผลเช่นเดียวกันในกลุ่มย่อยอีก 3 กลุ่ม

งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมติ (2551 : 126-127) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับ
พฤติกรรมกาอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า สมาชิก อบต.ที่มี
จิตลักษณะเต็มแต่ละด้านใน 3 ด้านสูง คือ มีการมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง หรือ
ความเชื่ออำนาจในตนสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบ
มากกว่าสมาชิก อบต. ประเภทตรงข้าม และยังพบอีกว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเต็มสามารถทำนาย
พฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบ ในสมาชิก อบต.กลุ่มรวมได้
22.0% และ 39.5% ตามลำดับ โดยทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และทำนาย
พฤติกรรมรักษาระเบียบ ในกลุ่มสมาชิก อบต. ที่มีฐานะครอบครัวสูง ได้สูงสุดเท่ากับ 33.6% และ
43.5% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมุ่งอนาคตควบคุมตน และความ
เชื่อในอำนาจตน ตามลำดับ

งานวิจัยของ จิตติพร ไวโรจน์วิทยาการ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมตาม
หลักเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง พบว่า นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการรับรู้คุณความดี
มาก และมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า นักเรียนในโรงเรียนที่ไม่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีการรับ

รู้คุณค่าความดีน้อย และมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนน้อย และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญ สำหรับพฤติกรรมการออม พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และพฤติกรรมสนับสนุนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง

งานวิจัยของ ชวนชัย เชื้อสาธุชน (2544 : 59-62, 101-104) พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมประหยัดเวลา พฤติกรรมประหยัดพลังงานและวัสดุสำนักงาน และพฤติกรรมประหยัดการใช้จ่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .47, .42 และ .53 เรียงตามลำดับ และยังพบอีกว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน สามารถทำนายพฤติกรรมประหยัดทรัพยากร 3 ตัวแปร คือ 1) พฤติกรรมประหยัดการใช้จ่าย ในกลุ่มรวม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่หนึ่ง โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 8 ตัว ทางด้านจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์และสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมประหยัดค่าใช้จ่ายได้ 40.0% และพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม 2) พฤติกรรมประหยัดเวลา ในกลุ่มรวม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่สี่ โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 8 ตัว ทางด้านจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ และสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมประหยัดเวลาได้ 44.0% และ 3) พฤติกรรมประหยัดวัสดุและพลังงาน ในกลุ่มรวม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นตัวทำนายสำคัญ โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 7 ตัว ทางด้านจิตลักษณะและสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมประหยัดวัสดุและพลังงานได้ 44.0%

งานวิจัยของ จิระเสกข์ ตรีเมธสุนทร และไพฑูริย์ พิมดี (2250 : 71-72) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตนาเชิงพฤติกรรมการประหยัดพลังงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยที่ร่วมโครงการมหาวิทยาลัยรวมพลังสอง พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการประหยัดพลังงานของนักศึกษาที่สำคัญตัวหนึ่ง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบวัดของดวงเดือน พันธุมนาวิณ, งามตา วนิทานนท์ และคณะ (2536) ในเรื่องลักษณะทางจิต และพฤติกรรมของนักศึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรฐานประเมินค่า โดยการรายงานถึงนิสัยและการปฏิบัติของตนเองในชีวิตประจำวันที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะนี้

สรุป จากผลการวิจัยที่ประมวลมานี้ทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อบต. ที่มีการมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ และมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนมากกว่าผู้บริหาร อบต. ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ

4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะกระทำให้สำเร็จไปด้วยดี ทั้งในด้านการแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเลิศ หรือแข่งขันกับผู้อื่น มีการกำหนดเป้าประสงค์ที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง ตลอดจนมีความพยายามฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่ขวางกั้นและมีการวางแผนระยะยาวที่จะต่อสู้เพื่อความสำเร็จ มีความสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและมีความวิตกกังวลเมื่อประสบความล้มเหลว และ McClelland ได้ศึกษาพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลต่อความเจริญหรือความเสื่อมของประเทศชาติ ทั้งนี้ เพราะผลจากการวิจัยปรากฏว่าประชากรในประเทศที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าประเทศที่มีประชากรที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ ทั้งนี้เพราะคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะมีลักษณะกระตือรือร้น และมานะบากบั่นในการทำงานใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด (McClelland. 1953 : 197)

ตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ Atkinson (1964 : 264) ได้กล่าวว่า สิ่งทีกระตุ้นหรือผลักดันให้บุคคลประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสามประการคือ 1) สิ่งที่น่ามั่งน้าวจิตใจเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย แรงจูงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ความเข้มของความมั่งน้าว หรือโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ และค่าของสิ่งล่อใจ 2) สิ่งที่น่ามั่งน้าวจิตใจเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว โอกาสที่จะประสบความสำเร็จ และความกลัวของสิ่งล่อใจที่เป็นเป้าหมายของความล้มเหลว และ 3) สิ่งช่วยภายนอกที่ทำให้อยากทำกิจกรรมนั้น

ในการศึกษาพฤติกรรมของคนที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นั้นมีมากมาย เช่น งานวิจัยของจิตติพร ไวโรจน์วิทย์การ (2551 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษา ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนที่เน้นและไม่เน้นประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นทำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (เป็นพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง) ที่สำคัญตัวหนึ่ง

งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมดี (2551 : 126-127) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า สมาชิก อบต.ที่มีจิตลักษณะเดิมแต่ละด้านใน 3 ด้านสูง คือ มีการมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง หรือความเชื่ออำนาจในตนสูง เป็นผู้มีพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบมากกว่าสมาชิก อบต. ประเภทตรงข้าม และยังพบอีกว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบ ในสมาชิก อบต.กลุ่มรวมได้ 22.0% และ 39.5% ตามลำดับ โดยทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และทำนายพฤติกรรมรักษาระเบียบ ในกลุ่มสมาชิก อบต. ที่มีฐานะครอบครัวสูง ได้สูงสุดเท่ากับ 33.6% และ 43.5% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมุ่งอนาคตควบคุมตน และความเชื่อในอำนาจตน ตามลำดับ

งานวิจัยของ ชวนชัย เชื้อสารุชน (2546 : 59-62, 101-104) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมประหยัดเวลา พฤติกรรมประหยัดพลังงานและวัสดุสำนักงาน และพฤติกรรมประหยัดค่าใช้จ่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .51, .47 และ .40 เรียงตามลำดับ และยังพบอีกว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สามารถทำนายพฤติกรรมประหยัดทรัพยากร 3 ตัวแปร คือ 1) พฤติกรรมประหยัดเวลาในกลุ่มรวม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับสอง โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 8 ตัว ทางด้านจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ และสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมประหยัดเวลาได้ 44.0% และพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มย่อยอีก 5 กลุ่ม 2) พฤติกรรมประหยัดพลังงานและวัสดุสำนักงาน ในกลุ่มรวม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่สามของ โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 7 ตัว ทางด้านจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ และสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมประหยัดพลังงานและวัสดุสำนักงานได้ 44.0% และพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มย่อยอีก 5 กลุ่ม และ 3) พฤติกรรมประหยัดในการใช้จ่าย ในกลุ่มรวม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวทำนายสำคัญ โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 8 ตัว ทางด้านจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ และสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมประหยัดค่าใช้จ่ายได้ 40.0% และพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

งานวิจัยของ ฐานันตร์ เปียศิริ (2545 : 169,172) พบว่า ในกลุ่มรวมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าส่วนตัว และพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าในครอบครัว โดยร่วมกับตัวแปรอื่นทางด้านจิตลักษณะ และสถานการณ์ อีก 6 ตัว ทำนายพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าส่วนตัว และพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าในครอบครัวของนักเรียนได้ 37.7 และ 41.7 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ โดยตัวทำนายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าเบต้า เท่ากับ .14 และ .12 ตามลำดับ

และงานวิจัยของ อารมย์ สนานภู (2544 : 76, 90) พบว่า ในกลุ่มรวม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่สองของพฤติกรรมการประหยัดการใช้จ่าย โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 6 ตัว ทางด้านจิตลักษณะและสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมการประหยัดการใช้จ่าย 36.8% และยังพบอีกว่า ในกลุ่มรวม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่สามของพฤติกรรมการประหยัดทรัพยากรโดยรวม โดยร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 5 ตัว ทางด้านจิตลักษณะและสถานการณ์ สามารถทำนายความแปรปรวนพฤติกรรมการประหยัดทรัพยากรโดยรวมได้ 59.7%

จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นั้นส่งผลต่อพฤติกรรม เป็นตัวผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา เช่น มีพฤติกรรมใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้น มีพฤติกรรมการทำงานสูงขึ้น มีพฤติกรรมการประหยัดเวลาสูงขึ้น มีพฤติกรรมการประหยัดวัสดุและพลังงานสูงขึ้น และมีพฤติกรรมการประหยัดการใช้จ่ายขึ้น ดังนั้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในงานวิจัยนี้ หมายความว่า ความปรารถนาหรือความมุ่งมั่นของผู้บริหาร อบต. ที่จะกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยทำงานอย่างมานะบากบั่น พินิจอุปสรรค เพื่อที่จะให้การงานหรือการแก้ปัญหาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รู้จักกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง

การวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ข้อคำถามซึ่งปรับปรุงจากแบบวัดของ ฐานันตร์ เปียศิริ (2545 : 260-274) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้าของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการห้องเรียนสีเขียว มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า

สรุป จากผลการประมวลเอกสารและงานวิจัยทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อบต. ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ และมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน มากกว่าผู้บริหาร อบต. ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์น้อย

5) ความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

ความเชื่อในอำนาจในตน หมายถึง ความตระหนักว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดกับตนไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการกระทำของตนเองแทบทั้งสิ้น ตรงข้าม กับผู้ที่เชื่ออำนาจนอกตน ซึ่งเป็นผู้คิดว่าสิ่งที่เกิดกับตนนั้นขึ้นกับโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรือเกิดจากการกระทำของผู้อื่นมากกว่าที่จะเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, งามตา วนิชทานนท์ และคณะ. 2536 : 38)

ความเชื่ออำนาจในตน มีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพ และสามารถใช้อำนาจทำนายพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลได้ พบว่าเด็กที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน จะเป็นผู้ที่ทำให้ชีวิตของตนสนุกสนานได้เสมอ มีความสุขใจในสภาพที่ตนเป็น มีความวิตกกังวลน้อย เพราะรู้จักประเมินจุดเด่นจุดด้อยของตนได้อย่างแม่นยำ สามารถต่อสู้ให้กับสังคมและแก้ปัญหาส่วนตัว ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมีความรับผิดชอบในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น (Moursund. 1976) มีความกระฉับกระเฉงว่องไว เห็นคุณค่าของกาลเวลา สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ (Rotter. 1966 : 2) จากงานวิจัยของ Hollander

(1981 : 123) พบว่า ความเชื่ออำนาจในตน จะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำสิ่งที่ตนรับผิดชอบให้สัมฤทธิ์ผล และมีความพยายามมากกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจนอกตน

บุคคลแต่ละคนอาจมีความแตกต่างกันในเรื่องปริมาณและความรุนแรงของความรู้สึกในด้านการทำนายหรือควบคุมสภาพแวดล้อม บางคนจะรู้สึกว่าเขามีอำนาจ หรือความสามารถที่จะปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นหรือสามารถ ควบคุมเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนได้และเชื่อว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่ตนได้รับเกิดจากการกระทำของตนเอง บุคคลประเภทนี้เรียกว่า ผู้ที่เชื่ออำนาจภายในตน (internal locus of control) ส่วนบางคนจะรู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่าเขาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมรอบตัว และไม่สามารถควบคุมสภาพการณ์ต่างๆ ได้ เพราะเชื่อว่าสิ่งต่างๆ นั้นเกิดจากอิทธิพลของปัจจัยภายนอกซึ่งเขาไม่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องได้เลย เช่น โชคกลาง อำนาจเหนือธรรมชาติ หรืออำนาจของคนอื่น บุคคลประเภทนี้เรียกว่า พวกที่เชื่ออำนาจภายนอกตน (external locus of control) (Rotter. 1996 อ้างใน ชีรวัดน์ นิจนตร. 2526 : 67)

การที่บุคคลจะมีลักษณะเชื่ออำนาจในตน หรือเชื่ออำนาจนอกตนนั้น เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม และสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลตั้งแต่วัยทารกจนเป็นผู้ใหญ่ หากเขามีการรับรู้สภาพแรงกดดันทางจิต และสังคมอันเกิดขึ้นได้ทั้งในสังคมที่ยากจน และสังคมที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงการได้รับรางวัลและการโดนลงโทษอย่างไม่สม่ำเสมอ โดยได้รับในเวลา และปริมาณที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ได้รับเลยในบางครั้ง และในบางครั้งก็ได้รับโดยไม่ได้ทำอะไร จะทำให้บุคคลรู้สึกขาดความสามารถในการทำนาย และควบคุมได้ ทำให้เกิดการขัดแย้ง คับข้องใจ วิตกกังวล จึงเกิดค่านิยมความเชื่อ ทศนคติ แรงจูงใจ พฤติกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ที่บกพร่อง จึงโทษโชคชะตาราศีมากกว่าปกติ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2527) ในสภาพแรงกดดันนี้เอง จะทำให้บุคคลเกิดปฏิกิริยา 2 ประการ ประการแรก คือ ถ้าบุคคลคิดว่าสามารถควบคุมผลได้ และผลนั้นมีความกังวล คับข้องใจ และแสดงออกโดยการก้าวร้าว ประการที่สอง ถ้าบุคคลเคยชินกับสภาพแรงกดดัน และปรับตัวเข้ากับสภาพความไม่สอดคล้องระหว่างความพยายามกับผลได้ บุคคลนั้นก็จะเป็นคนเฉื่อยชา ท้อแท้ และหมดหวัง ส่วนบุคคลที่รับรู้ว่าจะตนสามารถที่จะทำนาย หรือควบคุมผลที่เกิดขึ้นได้ รางวัลหรือการลงโทษที่ได้รับ เกิดจากผลแห่งการกระทำของตนเอง บุคคลนั้นจะมีความกระตือรือร้นต่อความเป็นไปของสภาพแวดล้อม ที่มีประโยชน์ต่อพฤติกรรมในอนาคตของเขา จะพยายามปรับปรุงสภาพการณ์ต่างๆ ให้ดีขึ้นตามลำดับขั้น ให้คุณค่าของทักษะหรือผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากความพยายามเป็นสำคัญ รวมทั้งไม่ยอมให้ใครมาชักจูงโดยไม่มีเหตุผล (Rotter. 1966 อ้างใน ชีรวัดน์ นิจนตร. 2526 : 69) ดังนั้น ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนจะเชื่อมั่นว่าการกระทำของตนสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นได้ ตรงข้ามกับลักษณะของผู้ที่เชื่ออำนาจนอกตน ซึ่งจะก้าวร้าว หรือวางเฉย ปล่อยให้การแก้ไขปัญหาล้อมเป็นหน้าที่ของผู้อื่นหรือปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) อธิบายได้ว่า ความคาดหวังเช่นนี้ จะก่อตัวขึ้นจากพฤติกรรมหรือเหตุการณ์เฉพาะอันใดอันหนึ่งก่อน แล้วจึงขยายไปครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่นๆ จนกลายเป็นทัศนคติหรือบุคลิกภาพที่สำคัญในตัวบุคคล นอกจากนั้นผลตอบแทนที่ได้รับแต่ละครั้ง ยังอาจทำให้ความคาดหวังครั้งต่อไปสูงขึ้น หรือต่ำลงได้อีกด้วยความเชื่ออำนาจในตนจึงเป็นตัวแปรที่สามารถใช้ทำนาย และเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่างๆ ของคนเรา ดังเช่น งานวิจัยของ สุรชัย ชาสุรีย์ (2552 : 136-137) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนายกองค้การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า นายก อบต. ที่มีจิตลักษณะเดิม

3 ด้านสูง คือ มุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เชื่ออำนาจในตนสูง และสุขภาพจิตที่ดีมาก เป็นผู้มีทัศนคติต่อพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก พบในกลุ่มรวม กลุ่มการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป กลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม และกลุ่มเคยฝึกอบรม เป็นผู้มีควมามีเหตุมีผลมาก พบในกลุ่มอายุมาก กลุ่มการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป กลุ่มรายได้ครอบครัวมาก และกลุ่มเคยฝึกอบรม เป็นผู้มีภูมิคุ้มกันตนมาก พบในกลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และเป็นผู้มีการรับรู้คุณความดีมาก พบในกลุ่มรวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายควมามีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณความดี ในนายก อบต.กลุ่มรวมได้ 14.0%, 34.6% และ 33.0% ตามลำดับ โดยทำนายควมามีเหตุมีผลได้สูงสุด 20.4% ในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม ทำนายการมีภูมิคุ้มกันตนได้สูงสุด 40.7% ในกลุ่มรายได้ครอบครัวมาก และทำนายการรับรู้คุณความดีได้สูงสุด 40.6% ในกลุ่มไม่เคยฝึกอบรม โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ ความเชื่อในอำนาจตน การมุ่งอนาคตควบคุมตน และสุขภาพจิตที่ดี ตามลำดับ งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมติ (2551 : 95-97) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีจิตลักษณะเดิม 3 ด้านมาก/สูง คือ สุขภาพจิตที่ดีมาก เชื่ออำนาจในตนสูง และมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้มีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะมาก และยังพบอีกว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ในนักศึกษากลุ่มรวมได้ 3.0% และ 9.3% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อในอำนาจตน และสุขภาพจิตดี ตามลำดับ และงานวิจัยของ สุรพร กิตติสารวัฒน์ และไพฑูรย์ พิมติ (2550 : 69-80) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า ความเชื่อในอำนาจตน เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้าของนักศึกษาที่สำคัญตัวหนึ่ง งานวิจัยของ วิชัย เอียดบัว (2534) ซึ่งศึกษาการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครูสายงานผู้ปฏิบัติการสอน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งชายและหญิง จำนวน 168 คน พบว่า ลักษณะทางจิตคือครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูงที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการยอมรับนวัตกรรม อย่างเด่นชัด การยอมรับนวัตกรรมเป็นการรับรู้สิ่งใหม่ที่จำเป็น และมีประโยชน์ ส่วนงานวิจัยของ ธรณ์ธัญย์ อำภานุกิจ (2554 : 170-171) ที่ศึกษาลักษณะทางจิตและลักษณะทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า จิตลักษณะเดิม (ความเชื่ออำนาจในตน และเหตุผลเชิงจริยธรรม) จิตตามสถานการณ์ (เจตคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้า และความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาการขาดแคลนพลังงานไฟฟ้า) และสถานการณ์ทางสังคม (การรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดพลังงานไฟฟ้า) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงานของพนักงานธนาคาร ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มจำแนกตามเพศ โดยตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปรร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงาน ในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 23.5 นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงาน แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวแปรพร้อมกัน คือ การรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดพลังงานไฟฟ้ากับความเชื่ออำนาจในตน โดยพนักงานธนาคารที่มีการรับรู้ข่าวสารด้าน

การประหยัดพลังงานไฟฟ้าสูง และมีความเชื่ออำนาจในตนสูง จะมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงานสูงกว่า พนักงานธนาคารประเภทตรงข้าม

ในด้านพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยของ ดุษฎี โยเหล็ก และประทีป จินน์ (2537 : 75) ศึกษาครูประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,148 คน พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองในการทำพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำ ส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจจะอนุรักษ์น้ำทั้งสามพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือการประหยัดน้ำ การไม่ทำให้เกิดมลพิษในน้ำ และการขุดลอกท่อระบายน้ำ และจากการวิเคราะห์ สัจเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้การวิเคราะห์เมต้าโดย Hines, et.at. (1985) ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มตัวแปรความรู้สึกเชื่อในประสิทธิภาพของตน และความเชื่ออำนาจภายในตนไว้เป็นกลุ่มเดียวกันเนื่องจากความเชื่ออำนาจภายในตน และความรู้สึกเชื่อในประสิทธิภาพของตนมีความหมายที่คล้ายคลึงกันพบว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ($r = .37$) โดยผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนมากเท่าใด ก็มีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามไปด้วย และงานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมดี (2551 : 126-127) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า สมาชิก อบต. ที่มีจิตลักษณะเดิมแต่ละด้านใน 3 ด้านสูง คือ มีการมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง หรือความเชื่ออำนาจในตนสูง เป็นผู้มีพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบ มากกว่าสมาชิก อบต. ประเภทตรงข้าม และยังพบอีกว่าปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิมสามารถทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบ ในสมาชิก อบต.กลุ่มรวมได้ 22.0% และ 39.5% ตามลำดับ โดยทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และทำนายพฤติกรรมรักษาระเบียบ ในกลุ่มสมาชิก อบต.ที่มีฐานะครอบครัวสูง ได้สูงสุดเท่ากับ 33.6% และ 43.5% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมุ่งอนาคตควบคุมตน และความเชื่อในอำนาจตน ตามลำดับ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดของ ดวงเดือน พันธุนาวัน, งามตา วณิชานนท์ และคณะ (2536) ในเรื่องลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักศึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในสถานะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า

สรุป จากผลการวิจัยที่ประมวลมานี้ทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อบต. ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ และมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนมากกว่าผู้บริหาร อบต. ที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ

นอกจากนั้นในการวิจัยหลายเรื่องพบว่า ตัวแปรทางจิตหลายด้าน สามารถทำนายพฤติกรรมหนึ่งๆ ได้มากกว่าตัวแปรทางจิตด้านเดียว หรือน้อยด้าน เช่น การวิจัยพฤติกรรมสุขภาพของผู้ใหญ่ไทย ที่ต้องใช้จิตลักษณะรวมกันถึง 3 ตัว จึงพบความแตกต่างของพฤติกรรม (อุบล เลี้ยววาริณ. 2534) และงานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมดี (2551 : 95-97) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของ นักศึกษาปริญญาตรี ก็พบว่าต้องใช้จิตลักษณะเดิมร่วมกันถึง 3 ตัว จึงพบความแตกต่างของพฤติกรรมเช่นกัน ดังนั้น จึงสามารถตั้งสมมติฐานได้ว่า จิตลักษณะหลายด้าน (ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ สุขภาพจิตดี การมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตน) ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนได้มากกว่าจิตลักษณะด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

2.2.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

สภาพแวดล้อม หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นและสิ่งต่างๆ ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ทางสังคมที่จะนำมาปรับใช้ในพฤติกรรมประจำวัน โดยในการศึกษาคั้งนี้ ได้กำหนดสภาพแวดล้อม ที่คาดว่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร อบต. ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารจากสื่อ การเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้าง และการรับรู้ที่สถานทางสังคม ทั้งนี้เพื่อที่จะค้นหาว่าผู้บริหาร อบต. ในสภาพแวดล้อมแบบใดที่จะมีจิตตามสถานการณ์และพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนได้มากกว่า ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การรับรู้ข่าวสารจากสื่อกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

Roger (1983 อ้างใน พิระนนท์ บูรณะโสภณ. 2538 : 30) กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ความคิดข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร ด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร โดยที่ผลของการสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

องค์ประกอบที่จำเป็นในการสื่อความหมาย จะมีอยู่ 4 อย่างคือ 1) ผู้ส่งข่าวสาร (source, sender, originator) หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มที่เป็นผู้ให้ข่าวสาร เป็นต้นตอของข่าวสาร ผู้ส่งข่าวในด้านสื่อมวลชน คือผู้จัดทำหนังสือพิมพ์ ผู้จัดการรายการวิทยุ โทรทัศน์ 2) ตัวข่าวสาร (message) หรือข้อมูล (information) ได้แก่ ข้อเท็จจริง แนวคิด สัญลักษณ์ ความรู้สึก อารมณ์ ฯลฯ ทั้งที่เป็นถ้อยคำภาษา และที่ไม่ใช่ถ้อยคำภาษา 3) ช่องทาง (channel) หรือสื่อ (media) หมายถึง ช่องทางหรือสิ่งที่จะช่วยให้การถ่ายทอดข่าวสาร เป็นไปได้โดยสะดวกและถูกต้องชัดเจนตามความประสงค์ของผู้ส่งข่าวสาร ได้แก่ เครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้รับข่าวสารมองเห็น ได้ยิน และสัมผัสกับข่าวสารมากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นการพูดอธิบาย เขียนจดหมาย โทรศัพท์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ และ 4) ผู้รับสาร (receiver) คือบุคคลผู้ได้รับข่าวสารที่ผู้ส่งข่าวสารมาให้ ผู้รับสารจากสื่อมวลชน คือผู้ชมโทรทัศน์ ผู้ฟังวิทยุ และผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ตามปกติเมื่อผู้รับข่าวสารได้รับข่าวสารแล้วจะมีปฏิกิริยาเป็นข้อมูลย้อนกลับ (feedback) กระบวนการสื่อความหมายจะได้ผลมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้รับข่าวสารด้วย ถ้าผู้รับข่าวสารไม่สนใจ ไม่ตั้งใจที่จะดู ฟัง และรับข่าวสาร การสื่อความหมายก็จะไม่ให้เกิดหรือปรากฏผลในทางที่ผิดไป (สงวนศรี วิรัชชัย. 2527 : 51)

การได้รับข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจึงหมายถึงความถึง กระบวนการส่งข่าวสารข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยผ่านทางสื่อมวลชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ จิตลักษณะ และพฤติกรรมในผู้รับสาร ในปัจจุบันมีความเจริญทางเทคโนโลยีค่อนข้างสูง สื่อมวลชนเข้าถึงตัวสมาชิกได้อย่างรวดเร็ว หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน จึงได้ใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการเผยแพร่ความรู้และรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย สำหรับในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะสื่อประเภทป้ายโฆษณา โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น เนื่องจากงานวิจัยของ อนเนก หอมพิกุล (2531) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 480 คน พบว่าการพบเห็นและอ่านคำขวัญหรือป้ายโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามที่สาธารณะต่างๆ มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด การชมรายการสาระคดีและข่าวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ การฟังข่าวเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากวิทยุ และการอ่านข่าวจากเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากหนังสือพิมพ์ และวารสารต่างๆ มีคะแนนเฉลี่ยน้อยลงมา ตามลำดับ

สื่อมวลชนต่างๆ เหล่านี้เข้ามามีบทบาทอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ตลอดเวลาและได้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ซึ่ง Zimbardo (อ้างในพีระนันท์ บุรณะโสภณ. 2538 : 28) กล่าวถึงอิทธิพลของการเสนอข่าวสารบ่อยๆ ครั้งไว้ในทฤษฎีเกี่ยวกับ Familiarity ว่า การที่สารนั้นๆ มีการเสนอเนื้อหาผ่านสื่อต่างๆ ซ้ำๆ กันบ่อยๆ จะทำให้เกิดความคุ้นเคยกับข่าวสารอันจะก่อให้เกิดความสนใจ ความเข้าใจ และการยอมรับ ซึ่งนับว่าขั้นตอนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปตามเนื้อหาที่นำเสนอแนะนั้นๆ หากเป็นเนื้อหาในทางที่ดีมีการโน้มน้าวใจให้เกิดการกระทำตามก็มีการปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นๆ ในที่สุด เช่นเดียวกับ McGuire (1969 : 1973 อ้างในดวงเดือน พันธุ์นาวิน และคณะ. 2529 : 40) นักจิตวิทยาสังคมคนสำคัญในปัจจุบันได้กำหนดขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงในผู้รับไว้ 5 ขั้นตอน คือ การสนใจรับทราบ การเข้าใจเนื้อหา ความยอมรับเปลี่ยนแปลงตาม การเก็บจำ และการกระทำ แสดงว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อผู้รับจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและในบางกรณีจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการกระทำด้วย อันเป็นขั้นตอนที่สืบเนื่องกัน

ผลการวิจัยที่ศึกษาถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อจิตลักษณะของบุคคลดังเช่นงานวิจัยเรื่อง การควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทย ของ ดวงเดือน พันธุ์นาวิน และคณะ (2529 : 233,234) พบว่าบทบาทระหว่างความชอบรับเนื้อหาที่มีประโยชน์ในสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท คือ โทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งสิ่งพิมพ์ กับปริมาณการชมรายการโทรทัศน์เป็นชั่วโมง/สัปดาห์ และปริมาณการอ่านสิ่งสิ่งพิมพ์เป็นชั่วโมง/สัปดาห์ ของวัยรุ่น ตัวแปรทั้ง 5 ตัวนี้ สามารถร่วมกันทำนายจิตลักษณะที่ปรารถนา (ลักษณะมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม) ของวัยรุ่นได้ 24% และพบว่าการรับสื่อมวลชนสามารถทำนายความแปรปรวนของลักษณะมุ่งอนาคตได้มากที่สุด (11%) รองลงมาคือ ทำนายความสามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (6%) และทำนายความเชื่ออำนาจในตน (5% ในกลุ่มรวม) งานวิจัยของ ดวงทิพย์ วรพันธ์ (2525) ได้ทำการศึกษาการใช้สื่อเพื่อปลูกฝังโภชนศึกษาแก่สตรีชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สตรีที่เปิดรับสื่อจากการปลูกฝังโภชนศึกษา ซึ่งได้แก่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ มีความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติการณ์ด้านโภชนาการดีกว่าสตรีที่ไม่เปิดรับสื่อต่างๆ งานวิจัยของ อธิวัฒน์ รัตนวงศ์แห (2551 : 77) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสาธารณะและเศรษฐฐานะที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชน พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสาธารณะสามารถพยากรณ์พฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงาน ได้ร้อยละ 22.2 งานวิจัยของ อุบล เลี้ยววาริณ (2534) ในเรื่องความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 358 คน แบ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลของรัฐบาลจำนวน 174 คน และเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในโรงงานและบริษัทต่างๆ จำนวน 184 คน พบว่าการรับรู้ข่าวสารสุขภาพเป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมสุขภาพ โดยในกลุ่มเพศหญิงโสด และปฏิบัติงานในโรงพยาบาลที่มีการรับข่าวสารสุขภาพมาก มีพฤติกรรมกรรมการรักษานามัยส่วนบุคคลมากด้วยในกลุ่มชายทำงานในโรงพยาบาลที่มีการรับข่าวสารสุขภาพมากมีพฤติกรรมกรรมการกินอย่างเหมาะสมมาก และในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ผู้ที่มีการรับข่าวสารสุขภาพมากจะมีพฤติกรรมกรรมการหลีกเลี่ยงการเสพยาที่เป็นโทษมาก การได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ ยังเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะและพฤติกรรมในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมพ์ (2551 : 126-127) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า สมาชิก อบต.ที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ มีการรับรู้สภาพการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก การรับรู้ทัศนคติทางสังคม

เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก และการรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก เป็นผู้มีความพึงพอใจต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก โดยพบในกลุ่มชอบเที่ยวป่า และยิ่งพบอีกว่า ปัจจัยด้านสถานการณ์สามารถทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบ ในสมาชิก อบต.กลุ่มรวมได้ 24.2% และ 18.6% ตามลำดับ โดยทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชนได้สูงสุด 30.4% ในกลุ่มสมาชิก อบต.ที่มีการศึกษาน้อย และทำนายพฤติกรรมรักษาระเบียบได้สูงสุดเท่ากับ 23.6% ในกลุ่มสมาชิก อบต.ที่มีฐานะครอบครัวต่ำ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ การรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การรับรู้ที่สถานทางสังคมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการรับรู้สภาพการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามลำดับ และจากการวิจัยของ พิรณันท์ บุรณะโสภณ (2538) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และความร่วมมือในการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 432 คน พบว่าการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อวิทยุ นิตยสาร และงานนิทรรศการมีความสำคัญเชิงบวกกับทัศนคติต่อการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจทุกประเภท ที่ทำการศึกษามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น งานวิจัยของไพฑูริย์ พิมพ์ (2551 : 95-97) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลมาก รับรู้ที่สถานทางสังคมมาก และรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมมาก เป็นผู้มีความพึงพอใจในการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่ามาก และยิ่งพบอีกว่าปัจจัยด้านสถานการณ์สามารถทำนาย พฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ในนักศึกษากลุ่มรวมได้ 3.6% และ 9.4% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ที่สถานทางสังคม ตามลำดับ งานวิจัยของ ธรณฉัตรย์ อำภานุกิจ (2554 : 170-171) ที่ศึกษาลักษณะทางจิตและลักษณะทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงาน แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวแปรพร้อมกัน คือ การรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดพลังงานไฟฟ้ากับความเชื่ออำนาจในตน โดยพนักงานธนาคารที่มีการรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดพลังงานไฟฟ้าสูง และมีความเชื่ออำนาจในตนสูง จะมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงานสูงกว่าพนักงานธนาคารประเภทตรงข้าม และตัวแปรอิสระร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงาน ในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 23.5 โดยมีตัวแปรการรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ($\beta=.274$) เป็นตัวทำนายอันดับแรก เมื่อวิเคราะห์ในกลุ่มย่อยตาม เพศ พบว่า แปรอิสระสามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารสำนักงาน ในกลุ่มเพศชายและเพศหญิงได้ร้อยละ 22.0 และ 24.7 ตามลำดับ โดยในกลุ่มเพศหญิงตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายเป็นอันดับแรก คือ การรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ($\beta=.323$) และงานวิจัยของ สุรชัย ชาสุรีย์ (2552 : 136-137) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนายองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า นาย อบต.ที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ เห็นแบบอย่างจากคนรอบข้างมาก การรับรู้ที่สถานจากคนรอบข้างมาก และการรับ

ข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก พบในกลุ่มรวม นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านสถานการณ์สามารถทำนายการมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณความดีในกลุ่มรวมได้ 4.1% และ 9.3% ตามลำดับ โดยทำนายความมีเหตุมีผลได้สูงสุด 5.8% ในกลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย ทำนายการมีภูมิคุ้มกันตนได้สูงสุด 10.9% ในกลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และทำนายการรับรู้คุณความดีได้สูงสุด 17.0% ในกลุ่มไม่เคยฝึกอบรม โดยมีตัวทำนายที่สำคัญคือ การเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้าง การรับรู้ที่สถานจากคนรอบข้าง และการรับข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยปรับปรุงจากแบบวัดการรับข่าวสารด้านสุขภาพของ อุบล เลี้ยววาริณ (2534) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าเพื่อวัดปริมาณการรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนต่างๆ ของผู้บริหาร อบต. ว่ารับรู้ข่าวสารต่างๆ ในปริมาณที่มากหรือน้อย

สรุป จากผลการวิจัยที่ประมวลมานี้ทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อบต. ที่รับรู้ข่าวสารจากสื่อในปริมาณมาก มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ และมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนมากกว่าผู้บริหาร อบต. ที่รับรู้ข่าวสารจากสื่อในปริมาณน้อย

2) การเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้างกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

การมีแบบอย่าง เป็นการเรียนรู้ทางสังคมของมนุษย์ในการรับรู้การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการกระทำต่างๆ ของสังคม การเรียนรู้ส่วนมากมักจะเลียนแบบผู้ที่ตนรัก นิยมชมชอบ หรือผู้ที่มีอำนาจซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นตัวแบบ สาเหตุที่บุคคลกระทำพฤติกรรมตามตัวแบบมีสาเหตุที่สำคัญคือ 1) ลักษณะของตัวแบบ โดยผู้เลียนแบบจะเลือกเอาอย่างตัวแบบประเภทที่มีคุณสมบัติที่น่าสนใจ หรือน่าเลื่อมใส และตัวแบบนั้นได้กระทำพฤติกรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติของตนด้วย โดยตัวแบบที่มีลักษณะเป็นผู้ใหญ่กว่าหรือมีประสบการณ์มากกว่าจะถูกเลียนแบบมาก เพราะผู้เลียนแบบเชื่อว่าตัวแบบมีความรู้มากกว่าตนในสิ่งที่ถูกที่ควร และ 2) ผลที่เกิดขึ้นกับตัวแบบจะเป็นเครื่องชี้ว่า ผู้เลียนแบบหรือผู้สังเกตจะทำตามตัวแบบหรือไม่ ถ้าตัวแบบกระทำพฤติกรรมหนึ่งแล้วได้รับรางวัล ซึ่งนำความพอใจมาให้ผู้กระทำ ผู้สังเกตก็ย่อมอยากเลียนแบบการกระทำนั้น เพราะหวังว่าตนจะได้รับรางวัลบ้าง ส่วนการที่ตัวแบบกระทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งแล้วถูกลงโทษ ทำให้ตัวแบบเกิดความไม่พอใจหรือเสียใจ ผู้สังเกตก็ย่อมไม่ยอมให้ประสบการณ์นั้นเกิดกับตน จึงอาจงดเว้นไม่เลียนแบบการกระทำนั้น (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524 : 67-72) แรงจูงใจอันเกิดจากความต้องการที่จะกระทำตามบุคคลผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อตน และความคิดของบุคคลผู้นั้นเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมที่จะกระทำ

การเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้าง มีผู้ศึกษาวิจัยที่พบว่าเป็นตัวแปรเชิงเหตุที่สำคัญ เช่นงานวิจัยของ สุรชัย ชาสุรีย์ (2552 : 136-137) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า นายก อบต.ที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ เห็นแบบอย่างจากคนรอบข้างมาก การรับรู้ที่สถานจากคนรอบข้างมาก และการรับข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก พบในกลุ่มรวม นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านสถานการณ์สามารถทำนายการมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณความดี ในกลุ่มรวมได้ 4.1% และ 9.3% ตามลำดับ โดยทำนายความมีเหตุมีผลได้สูงสุด 5.8% ในกลุ่มรายได้ครอบครัวน้อย ทำนายการมีภูมิคุ้มกันตนได้สูงสุด 10.9% ในกลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และทำนายการรับรู้คุณความดีได้สูงสุด 17.0% ในกลุ่มไม่เคยฝึกอบรม โดย

มีตัวทำนายที่สำคัญคือ การเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้าง การรับรู้ทัศนคติจากคนรอบข้าง และการรับข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

งานวิจัยของ วีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพ็ชร และชลิตา วสุวัต (2554 : 145) ที่ศึกษา การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน จำนวน 800 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเส้นอิทธิพลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปร รวมทั้งค่าการทดสอบความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ทุกค่า โดยโมเดลสุดท้ายมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 90.23, df = 84, p-value = .30, ค่า RMSEA = 0.01, SRMR = .03, GFI = .99, AGFI = .97 และ CN = 1026.16 และพบว่าตัวแปรที่ส่งผลกระทบมากที่สุดต่อพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .80 รองลงมาคือ เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตพอเพียง ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และทัศนคติของกลุ่ม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46, .25, .21 และ .21 ตามลำดับ

งานวิจัยของ สุคนธ์ ศรีอรุณ (2545 : 102-103) ที่ศึกษา พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองกำกับการสืบสวนสอบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกองกำกับการสืบสวนสอบสวน 1-9 และงานสอบสวนกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ กองบัญชาการตำรวจนครบาล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของข้าราชการตำรวจ ประกอบด้วย การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การมุ่งอนาคต ทัศนคติต่อการทำงาน ระดับการศึกษา อายุราชการ และการเห็นแบบอย่างทางสังคม ตามลำดับ โดยพบว่าข้าราชการตำรวจที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานตำรวจสูง มีระดับการศึกษาสูง มีอายุราชการนาน และมีการเห็นแบบอย่างทางสังคมมาก มีพฤติกรรมความซื่อสัตย์สูง และมีระดับการศึกษาสูง มีอายุราชการนาน และมีการเห็นแบบอย่างทางสังคมมาก มีพฤติกรรมความซื่อสัตย์สูง

งานวิจัยของ สภาสิณี นุ่มเนียน (2546 : 80-90) ที่ศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 576 คน และพบว่า นักเรียนที่เห็นแบบอย่างที่ดีจากคนรอบข้างมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรับผิดชอบมากกว่า นักเรียนที่เห็นแบบอย่างที่ดีจากคนรอบข้างน้อย นอกจากนี้ การเห็นแบบอย่างที่ดีจากคนรอบข้าง เป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่ 2 ของทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรับผิดชอบ เมื่อร่วมกับจิตลักษณะเดิมและสถานการณ์อีก 4 ตัว รวมเป็น 5 ตัว สามารถทำนายทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรับผิดชอบในกลุ่มรวมได้ 53.1%

งานวิจัยของ จิตติพร ไวโรจน์วิทยาการ (2551 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนที่เน้นและไม่เน้นประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า การเห็นแบบอย่างการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากบิดามารดา เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการณ์การออม และพฤติกรรมการณ์การสนับสนุนให้ผู้อื่นทำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (พฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง)

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า ทั้งนี้เพื่อประเมินว่าผู้บริหาร อบรม มีการรับทราบโดยการพบเห็นเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และคนในชุมชน มีการแสดงพฤติกรรมและ/หรือยกย่องคนที่มีการบริโภคอย่างยั่งยืนมากน้อยเพียงใด

สรุป จากผลการประมวลเอกสารและงานวิจัยทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อบต. ที่มีการเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้างมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ และมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน มากกว่าผู้บริหาร อบต. ที่มีการเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้างน้อย

3) การรับรู้ทัศนคติทางสังคมกับพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

การรับรู้ทัศนคติทางสังคม หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า ผู้ที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่าเขาควรกระทำหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรมนั้น หากบุคคลรับรู้ว่าเขาให้ความสำคัญคิดว่าเขาควรกระทำมากเท่าใด เขาก็จะมีแรงจูงใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ก็จะกดดันให้เขาหลีกเลี่ยงที่จะทำพฤติกรรมนั้น (Ajzen & Fishbein. 1980 : 57)

ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ทัศนคติทางสังคมเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรม ร่วมกับทัศนคติต่อพฤติกรรม Fishbein (1975 อ้างในงามตา วณิชานนท์. 2535 : 261) ได้ประมวลผลงานวิจัยที่ใช้หลักเกณฑ์ตามหลักทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล 13 เรื่อง พบผลที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การใช้ทัศนคติกับทัศนคติทางสังคมเพื่อทำนายความตั้งใจที่จะประกอบพฤติกรรมนั้นมีความแม่นยำสูง กล่าวคือทำนายได้สูงถึง 56% ทฤษฎีนี้มีผู้นำมาใช้อธิบายพฤติกรรมต่างๆอย่างกว้างขวาง รวมทั้งพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในสังคม และพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังเช่นงานวิจัยของ มนชิตา ทองก้อน (2546) ได้ศึกษาเจตคติการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงกับความตั้งใจในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ พบว่าเจตคติกับความตั้งใจในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษามีความสัมพันธ์กัน การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นครู อาจารย์ บิดามารดา เพื่อนสนิท และญาติพี่น้อง และเจตคติในด้านเกี่ยวกับการมีสุขภาพที่ดีควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อม สามารถทำนายความตั้งใจในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาได้ โดยมีรูปแบบการทำนาย 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ตัวแปรที่สามารถทำนายคือการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นครู อาจารย์ รูปแบบที่ 2 ตัวแปรที่สามารถทำนายคือการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นครู อาจารย์ และบิดามารดา รูปแบบที่ 3 ตัวแปรที่สามารถทำนายคือการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นครู อาจารย์ บิดามารดา และเพื่อนสนิท รูปแบบที่ 4 ตัวแปรที่สามารถทำนายคือการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นครู อาจารย์ บิดามารดา เพื่อนสนิท และญาติพี่น้อง งานวิจัยของ ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ (2538 : 141-142) ได้ศึกษาพระสงฆ์นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 260 รูป พบว่าพระสงฆ์ที่มีความมุ่งมั่นมากในการมีส่วนร่วมทำงานในศูนย์ดังกล่าว เป็นพระสงฆ์ที่รับรู้การสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างมาก ซึ่งพบได้ในทุกกลุ่มที่ศึกษา งานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมติ (2551 : 95-97) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลมาก รับรู้ทัศนคติทางสังคมมาก และรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่ามาก และยังพบอีกว่าปัจจัยด้านสถานการณ์สามารถทำนาย พฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ ในนักศึกษากรณกรณรวมได้ 3.6% และ 9.4% ตามลำดับ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ทัศนคติทางสังคม ตามลำดับ ส่วนงานวิจัยของ มันทนา สิริรัตโนภาส (2538) ได้ศึกษาการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมการ

บริจาคโลหิตของนักศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 470 คน พบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริจาคโลหิตอย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของอัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล (2533) ศึกษาตัวแปรทางพฤติกรรมศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นกลุ่มนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาที่มีงานทำแล้วและได้ลามาศึกษาต่อ จำนวน 120 คน และกลุ่มเพื่อร่วมงานที่ทำงานในหน่วยงานเดียวกันกับผู้ที่มาศึกษาต่อจำนวน 120 พบว่าการรับรู้ทัศนคติทางสังคมสามารถทำนายพฤติกรรมการศึกษาต่อได้อย่างเด่นชัด ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มเพศหญิง อายุอ่อน ถ้ารับรู้ทัศนคติจากคนรอบข้างให้ไปศึกษาต่อสูง จะเป็นผู้ที่มาศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา

ในด้านพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้มีผู้วิจัยโดยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลเช่น ดุษฎี โยเหลา และประทีป จินฉิ่ง (2537) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการอนุรักษ์น้ำ พบว่าความตั้งใจที่จะขุดลอกท่อระบายน้ำ ร่วมกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (หรือการรับรู้ทัศนคติทางสังคม) อธิบายพฤติกรรมขุดลอกท่อระบายน้ำ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อแบ่งครุออกเป็น 2 กลุ่ม พบว่ากลุ่มที่มีความตั้งใจจะขุดลอกท่อระบายน้ำ รับรู้ว่าเป็นสมาชิกในครอบครัวญาติพี่น้อง พ่อ แม่ มีความต้องการให้เขาทำพฤติกรรมขุดลอกท่อระบายน้ำ สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีความตั้งใจจะขุดลอกท่อระบายน้ำ ส่วนงานวิจัย สุวลัย อารงสกุลศิริ (2537) ศึกษาบัณฑิตศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย จำนวน 711 คน พบว่า นักศึกษาที่มีการรับรู้บรรทัดฐานทางสังคมสูงมีพฤติกรรมกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องมากกว่านักศึกษาที่มีการรับรู้บรรทัดฐานทางสังคมต่ำ วีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร และชลิตา วสุวัต (2554 : 145) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน จำนวน 800 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเส้นอิทธิพลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปร รวมทั้งค่าการทดสอบความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ทุกค่า โดยโมเดลสุดท้ายมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 90.23, df = 84, p-value = .30, ค่า RMSEA = 0.01, SRMR = .03, GFI = .99, AGFI = .97 และ CN = 1026.16 และพบว่าตัวแปรที่ส่งผลมากที่สุดต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .80 รองลงมาคือ เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตพอเพียง ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และปทัสถานของกลุ่ม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46, .25, .21 และ .21 ตามลำดับ และงานวิจัยของ Ranin Kijkla (2008 : 42-58) ที่ศึกษาแบบจำลองการรับรู้ความมั่นคงทางด้านสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมฟอกย้อม โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างพนักงานระดับปฏิบัติการ ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับสูง และพนักงานฝ่ายสนับสนุน โรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อม ในนิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร จำนวน 311 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.975 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม LISREL Version 8.72 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลการรับรู้ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมฟอกย้อมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โมเดลที่สร้างขึ้นอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรการรับรู้ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมฟอกย้อมได้ร้อยละ 86 โมเดลการรับรู้ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมฟอกย้อมที่พัฒนาขึ้น มีค่าดัชนีความกลมกลืน Chi-Square = 11.87, df = 13, p = 0.54, RMSEA = 0.00, GFI = 0.99, IFI = 1.00, CFI = 1.00, Normed Chi-Square = 0.91, CAIC = 227.55, Saturated CAIC = 303.29 ตัวแปรแฝงการรับรู้

สิ่งแวดล้อมศึกษา มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรแฝงการรับรู้ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม และมีอิทธิพลทางอ้อมโดยส่งผ่านตัวแปรแฝงการรับรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และตัวแปรแฝงการรับรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรแฝงการรับรู้ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น งานวิจัยของ Bowman & Fishbein (1978) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องความปลอดภัยของการใช้ พลังงานนิวเคลียร์ โดยวัดความตั้งใจที่จะตอบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับมาตรการด้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในอนาคต กับพฤติกรรมการลงคะแนนจริง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีสิทธิ์ออกเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปในปี 1976 ของรัฐโอเรกอน จำนวน 89 คน ผลการวิจัยพบว่า ปทัสถานทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมโดยผ่านความตั้งใจในการกระทำอย่างมีนัยสำคัญ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของบุคคล แรงจูงใจที่จะคล้อยตาม และปทัสถานทางสังคม เท่ากับ .79 โดยวัดการรับรู้จากบุคคลใกล้ชิดต่างๆ แต่ผู้มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านพลังงานนิวเคลียร์ และงานวิจัยของ Kantola, et.al. (1982) ได้ศึกษาผู้ใหญ่ที่ถือสตรีเลีย จำนวน 125 คน เกี่ยวกับการมุ่งที่จะอนุรักษ์น้ำในบ้านในฤดูร้อนที่จะตามมา ผู้วิจัยพบว่า การรับรู้ปทัสถานทางสังคมเป็นตัวทำนาย การมุ่งอนุรักษ์น้ำได้มากที่สุด รองลงมาคืออายุและทัศนคติต่อพฤติกรรมนั้น โดยร่วมกันทำนายการมุ่งอนุรักษ์น้ำได้ 30% โดยอาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่รับรู้ปทัสถานทางสังคมให้กระทำมาก มีอายุน้อย และมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมนี้ เป็นผู้ที่มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด งานวิจัยของ สุรัชย์ ชาสุรีย์ (2552 : 136-137) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนายองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า นาย ก อบต.ที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ เห็นแบบอย่างจากคนรอบข้างมาก การรับรู้ปทัสถานจากคนรอบข้างมาก และการรับข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก พบในกลุ่มรวม นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านสถานการณ์สามารถทำนายการมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณความดีในกลุ่มรวมได้ 4.1% และ 9.3% ตามลำดับ โดยทำนายความมีเหตุมีผลได้สูงสุด 5.8% ในกลุ่มรวม รายได้ครอบครัวน้อย ทำนายการมีภูมิคุ้มกันตนได้สูงสุด 10.9% ในกลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และทำนายการรับรู้คุณความดีได้สูงสุด 17.0% ในกลุ่มไม่เคยฝึกอบรม โดยมีตัวทำนายที่สำคัญคือ การเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้าง การรับรู้ปทัสถานจากคนรอบข้าง และการรับข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยของ ไพฑูรย์ พิมพ์ (2551 : 126-127) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า สมาชิก อบต.ที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ มีการรับรู้สภาพการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก การรับรู้ปทัสถานทางสังคมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก และการรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก โดยพบในกลุ่มชอบเที่ยวป่า และยังพบอีกว่า ปัจจัยด้านสถานการณ์สามารถทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมรักษาระเบียบ ในสมาชิก อบต. กลุ่มรวมได้ 24.2% และ 18.6% ตามลำดับ โดยทำนายพฤติกรรมเสริมสร้างและอนุรักษ์ป่าชุมชนได้สูงสุด 30.4% ในกลุ่มสมาชิก อบต.ที่มีการศึกษาน้อย และทำนายพฤติกรรมรักษาระเบียบได้สูงสุดเท่ากับ 23.6% ในกลุ่มสมาชิก อบต.ที่มีฐานะครอบครัวต่ำ โดยมีตัวทำนายที่สำคัญ คือ การรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การรับรู้ปทัสถานทางสังคมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการรับรู้สภาพการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามลำดับ

การวัดการรับรู้ปทัสถานทางสังคมเกี่ยวกับการบริโภคอย่างยั่งยืน วัดได้จากการประเมินว่าผู้บริหาร อบต. รับรู้ว่าการบริโภค เพื่อร่วมงาน ชุมชน ต้องการให้ตนมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน

มาน้อยเพียงใด และตนคล้อยตามบุคคลเหล่านี้มาน้อยเพียงใด เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบวัดของ จิตติพร ไวรโรจน์วิทยาการ (2551 : 178-179) ในเรื่อง “ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า ทั้งนี้เพื่อประเมินว่าผู้บริหาร อบต. มีการรับรู้ว่าครอบครัวเพื่อนร่วมงาน ชุมชน ต้องการให้ตนมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืนมาน้อยเพียงใด และตนคล้อยตามบุคคลเหล่านี้มาน้อยเพียงใด

สรุป จากผลการวิจัยที่ประมวลมานี้ทำให้คาดได้ว่า ผู้บริหาร อบต. ที่มีการรับรู้ทัศนคติทางสังคมมาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฯ ความพร้อมที่จะกระทำ และมีพฤติกรรมการบริโภคอย่างยั่งยืน มากกว่าผู้บริหาร อบต. ที่มีการรับรู้ทัศนคติทางสังคมน้อย

2.3 องค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล มีชื่อย่อเป็นทางการว่า อบต. มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552 โดยยกฐานะจากสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

2.3.1 รูปแบบขององค์การ

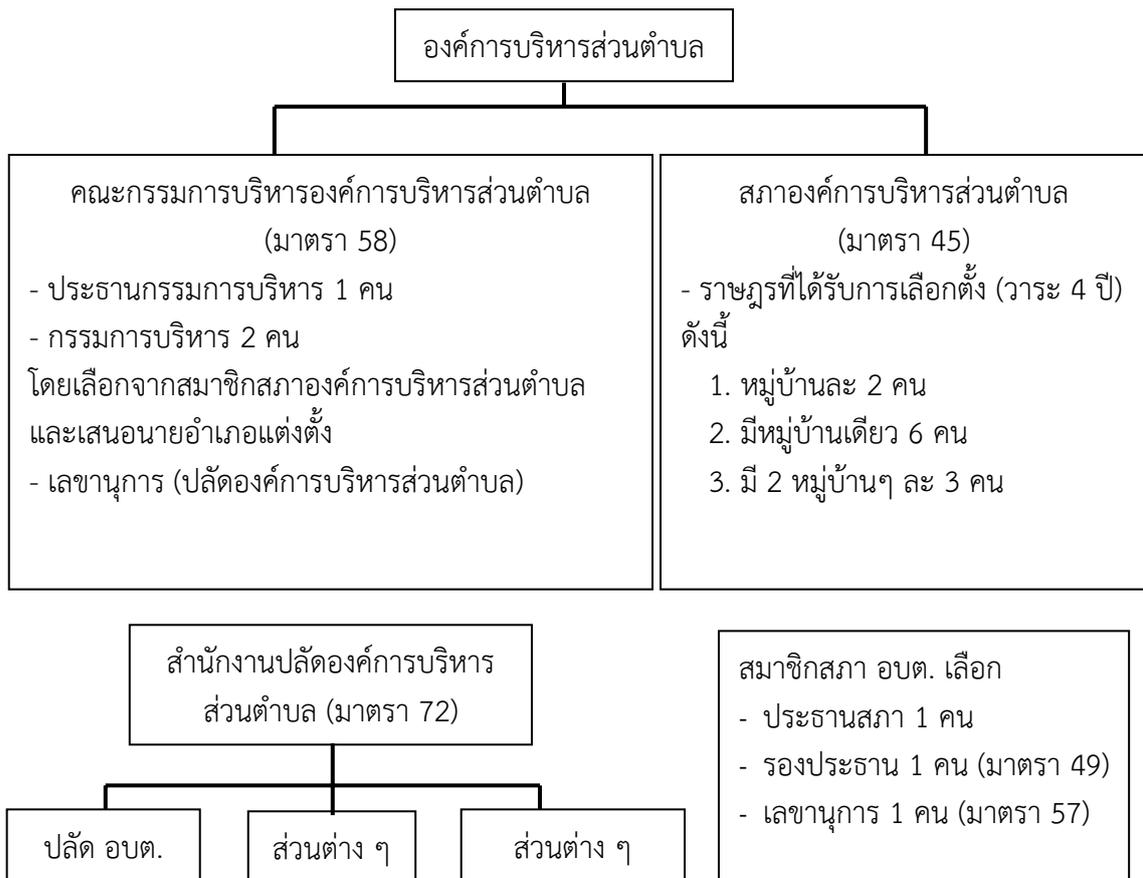
องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

1) สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละสองคน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น กรณีที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียงหนึ่งหมู่บ้านให้มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนหกคน และในกรณีมีเพียงสองหมู่บ้านให้มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้านละสามคน

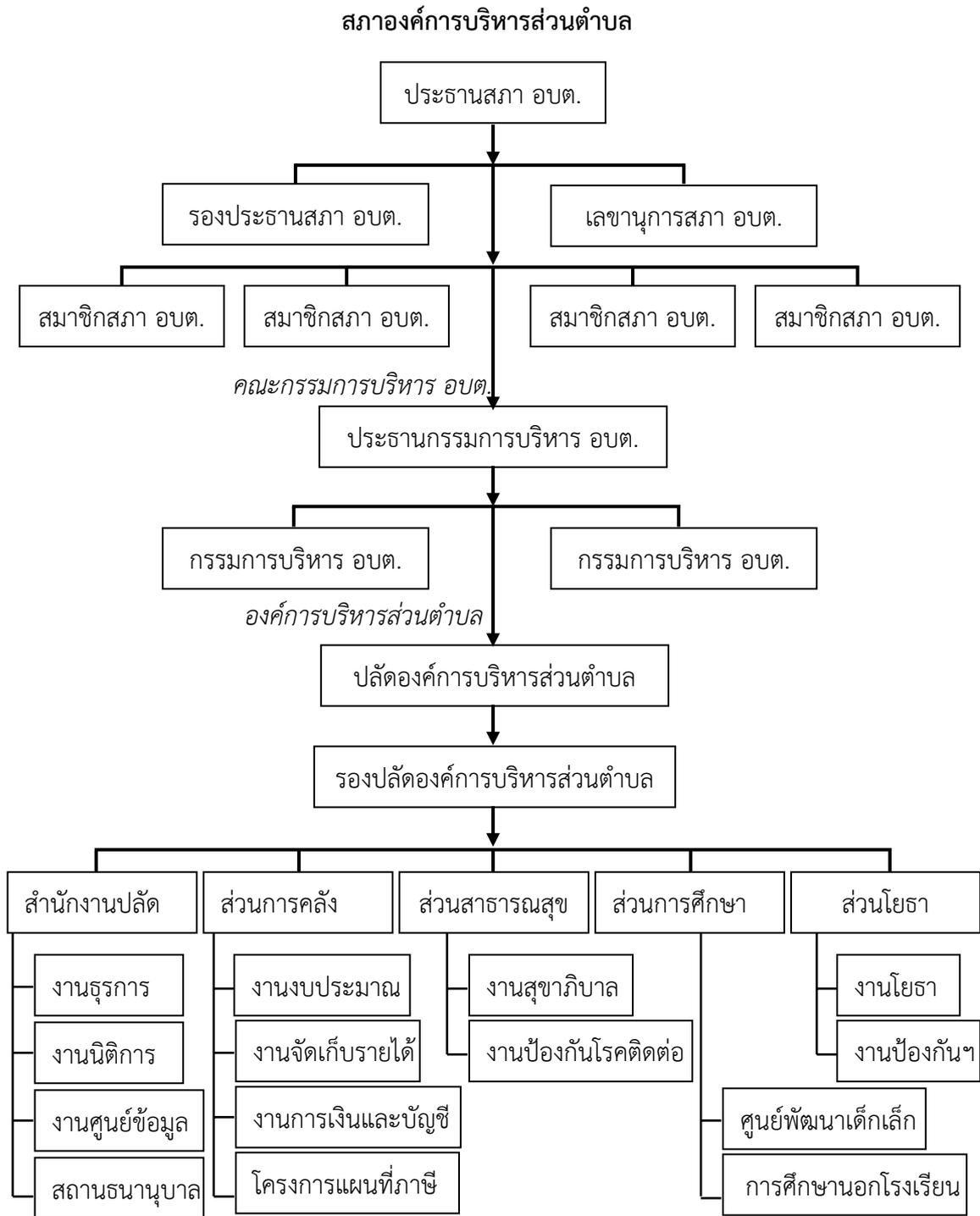
2) องค์การบริหารส่วนตำบลมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หนึ่งคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง|การเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

2.3.2 โครงสร้างและการบริหาร

กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหาร อบต. (มาตรา 58) ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้บริหารท้องถิ่นเรียกว่า “นายกองค์การบริหารส่วนตำบล” ซึ่งมาจากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง

ภาพที่ 2.5 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

ภาพที่ 2.6 แผนผังโครงสร้างการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

2.3.2 อำนาจที่ขององค์การบริหารตำบล

อบต. มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) ดังต่อไปนี้

- 1) พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา 66)

- 2) มีหน้าที่ต้องทำตามมาตรา 67 ประกอบด้วย
 - 2.1) จัดให้มีและบำรุงทางน้ำและทางบก
 - 2.2) การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
 - 2.3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
 - 2.4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 - 2.5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 - 2.6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและพิการ
 - 2.7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 2.8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
 - 2.9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

3) มีหน้าที่ที่อาจทำกิจกรรมในเขต อบต. ตามมาตรา 68 ดังนี้

- 3.1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร
- 3.2) ให้มีและบำรุงไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 3.3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 3.4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- 3.5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
- 3.6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 3.7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพ
- 3.8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 3.9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ อบต.
- 3.10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- 3.11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- 3.12) การท่องเที่ยว
- 3.13) การผังเมือง

นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่ตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ โดยพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้ อบต. มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ตามมาตรา 16 ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มี และบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณสุขโรค และการก่อสร้างอื่นๆ
5. การสาธารณสุขการ
6. การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว

9. การจัดการศึกษา
 10. การส่งเสริมเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
 11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
 12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
 13. การจัดให้มี และบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
 14. การส่งเสริมกีฬา
 15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
 16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
 17. การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
 18. การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
 19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
 20. การจัดให้มี และควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน
 21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
 22. การจัดให้มี และควบคุมการฆ่าสัตว์
 23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และ
สาธารณสุขสถานอื่นๆ
 24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม
 25. การผังเมือง
 26. การขนส่ง และการวิศวกรรมจราจร
 27. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
 28. การควบคุมอาคาร
 29. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 30. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความ
ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 31. กิจอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด
- โดยสรุปแล้ว พบว่าอำนาจหน้าที่ของ อบต. มีทั้งหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและ
องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และหน้าที่ตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ โดย
พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ทำ
ให้ อบต. มีอำนาจและหน้าที่กว้างขวางครอบคลุมทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และ
สิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายในการจัดระบบการบริการสาธารณสุข เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น
ของตนเอง